

NORSK ARKIVSEMINAR 1982

RAPPORT

ARKIVARFORENINGEN
OSLO 1983

Norsk arkivforum er en skriftserie
utgitt av Arkivarforeningen,
c/o Riksarkivet, Oslo

Redaksjonsutvalg,
Brynjulv Gjerdåker og Elin Jacobsen.

Arkivarforeningen, 1983
Trykt i Riksarkivet, Oslo
ISBN 82-548-0007-3 (hft)

INNHALD

Føreord	5
<u>Konservering, restaurering, utdanning av konserveringspersonale</u>	
HENRY PEDERSEN	
Erfaringer og tanker om konservering og restaurering av arkivsaker	9
BRYNJULF FOSSE	
Papir som arkivmateriale	18
Referat fra spørsmålsrunden om konservering	23
Referat fra gruppediskusjon om utdanning av konserveringspersonale	28
<u>Norsk arkivarbeid: Ansvarsområde, arbeids- oppgåver, prioritering av ressursar</u>	
OLE KOLSRUD	
Arkivverket som formidler mellom arkivskaperen og informasjonsbrukeren	39
EGIL NYSETER	
Synspunkt på norsk arkivarbeid: Ansvarsområde, arbeidsoppgåver og ressursar	49
Referat frå paneldebatt	58
Referat frå gruppediskusjonar	64
Referat frå plenumsdebatt	80
<u>Generalforsamling</u>	
Referat frå generalforsamling	88
<u>Songar</u>	92
<u>Seminardeltakarar</u>	94

FØREORD.

Det fjerde norske arkivseminaret vart halde på Sund folkehøgskule i Inderøy i dagane 3. - 5.juni 1982. Dette var første seminartilskipinga i regi av Norsk Arkivseminar, som vart ein eigen institusjon i 1980. På generalforsamlinga under seminar-dagane i Rollag i 1980 vart desse valde inn i styret for Norsk Arkivseminar: Tor Breivik (RA), Brynjulv Gjerdåker (SAT), Elin Jacobsen (SAT), Wenche Lindreitli (SAT) og John Ragnar Myking (SAB). Dei tre frå Statsarkivet i Trondheim har fungert som arbeidsutval for styret, og ilag med kollegene ved SAT har desse stått for gjennomføringa av seminaret.

Det vart sendt invitasjonar forutan til tilsette i Arkivverket, Norsk Privatarkivinstitutt og Norsk Historisk Kjeldeskriftinstitutt, også til ein representant for Stortingets arkiv, til byarkivarane i Stavanger, Bergen og Trondheim, og til direktøren ved Steinkjer museum til seminaret. Statsarkivar Alf Kiil og frue var serskilt inviterte som seminarets gjester.

Rapporten er redigert av Elin Jacobsen og Brynjulv Gjerdåker, og reinskreven av Bjørg Langørgen.

KONSERVERING, RESTAURERING,
UTDANNING AV KONSERVERINGS-
PERSONALE

torsdag 3. juni

fredag 4. juni

HENRY PEDERSEN:

ERFARINGER OG TANKER OM KONSERVERING OG RESTAURERING AV ARKIVSAKER.

Når jeg har kalt dette innlegget mitt for erfaringer og tanker om konservering av arkivsaker ligger det i selve titlen at mitt emne er todelt, ja mange vil vel si at det gjelder to forskjellige emner. Men etter min mening er det en nær og uløselig sammenheng mellom dem.

Forutsetningen for å ha tanker og meninger om et emne som arkivkonservering må i hvert fall, etter mitt skjønn, nettopp være erfaring på området, særlig hvis en slik erfaring skal kunne ha krav på å karakteriseres som begrunnet.

Selvfølgelig har teoretiske kunnskaper og kjennskap til andres arbeider stor betydning også for en arkivkonservator. En må være takknemlig for alt som blir gjort for å spre opplysninger om nye konserveringsmidler og nye konserveringsmetoder, likeså for alle tiltak for å fremme faglig interkommunikasjon.

Men jeg vil likevel våge den påstand at på dette fagområdet kan ingen selv nokså omfattende lesning erstatte den erfaring en får ved sitt eget arbeide, eventuelt under kyndig veiledning. Helst bør selvsagt teori og praksis gå hånd i hånd med den innsikt og ferdighet som erverves med det daglige arbeid i verksted og laboratorium. Teoretiske kunnskaper er uhyre viktige i samspill med praktiske erfaringer. Det er i allfall nyttig for en arkivkonservator å følge med i faglitteratur og fagtidsskrifter. Av faglig interesse er også de forsøk, som blir gjort på å gi teoretisk begrunnelse for fagetseksistens ved å definere dets arbeidsoppgaver.

"Restaurering betegner forsøket på å gjenopprette den opprinnelige (originale) tilstand av et objekt i overensstemmelse med opphavsmannens hensikt. Et slikt tiltak er begrenset av hensyn

til objektet, samt også av etiske og estetiske overlegg.

Konservering har to aspekter: 1. Konserveringsforholdsregler og 2. Konserveringsbehandling. Med konserveringsforholdsregler menes tilveieskaffing av ideelle betingelser m.h.t. utlufting, lys, utstillingsforhold, lagring, støvkontroll like som beskyttelse mot insekter, bakterier og sopp. Med konserveringsbehandling menes fremgangsmåten for å stabilisere objektets nærværende tilstand, f.e. ved å feste flassende fargeskikt (i malerier o.l.) eller forsterking av svekkete materialer ved impregnering med forskjellige arkivalier. Restaurering og konservering hører sammen og må ikke skilles fra hverandre".

Sitatet er tatt fra et innlegg kalt "Bemerkninger til samtlige tendenser i kunsthistoriefaget og restaureringspraksisen "Keisereens nye klær" av Mansfield Kirby Talley i tidsskriftet "Malteknik - Restauro" fellesorgan for kunst- og arkivkonservatorer, april d.å.

Forfatteren angriper den stadig økende tendens til å legge hovedvekten på de vitenskapelige aspekter i såvel kunsthistoriefaget som i restaurering-konservering på bekostning av håndverk og estetisk skjønn. Han skriver: (Sitat) "Nå blir det fortalt oss at restaurering skal være vitenskapelig og konservatorene skal være enten restaureringsvitenskapsmenn eller vitenskapelige konservatorer. Dermed har de oppnådd at håndverkerrestauratoren som ofte var en person med innsikt, nå kjenner seg mindreverdige overfor den moderne vitenskapelige konservator. Naturligvis gjør den kloke konservator bruk av alle gjennomprøvde vitenskapelige fremskritt i faget, men han vil dog ikke la seg føre på villspor av hine teknorater som sier at dyktighet i håndverket er mindre viktig enn instrumenter, kjemikalier, stråler og andre vitenskapelige teknikker. Den største forskjellen mellom konservatoren av den gamle skole og den nye generasjon av vitenskapelige og akademiske konservatorer er at de av den gamle skole betrakter det kunstverk (objekt) som er i deres varetekt intensivt, og dette ikke bare ut fra tekniske siktepunkt, men også fra slike av

estetisk art. Dette må de selvfølgelig også gjøre for å kunne utføre sitt arbeid skikkelig" (Sitat slutt)

Jeg har referert denne drøftelsen så pass utførlig fordi jeg synes den danner en høvelig overgang til det jeg nå skal fortelle om mine erfaringer for en enkel konkret arbeidsoppgave, der en rekke ulike sider ved arkivkonservering har vært aktuelle.

Det gjelder arbeidet med LENSREKNESKAPENE i Riksarkivet. Jeg har ment at en redegjørelse for dette ville være av almen interesse i en forsamling av arkivfolk.

Det dreier seg her om en stor sentral og representativ arkivserie som konserveringsmessig (restaureringsmessig) sett bød på de aller fleste av de problemer som vanligvis møter en arkivkonservator i hans arbeid.

Men denne arbeidsoppgaven hadde også sitt klare særpreg både når det gjaldt planlegging, opplegg og gjennomføring.

Vanligvis er det jo slik at det vi får til restaurering og konservering, representerer et utplukk av arkivsakene etter prinsippet om at de skrøpeligste må taes først.

I dette tilfelle blev hele serien gjennomgått systematisk for å finne frem til behandlingstrengende arkivalier.

Restaurering og konservering inngikk som et planlagt og viktig ledd i et stort nyordningsarbeide.

Dette arbeidet tok således sikte på både å sikre bevaringen av arkivsakene på forskjellig vis og samtidig å gi grunnlag for en ny og bedre katalog. Arbeidet med en gjennomgripende nyordning av lensrekneskapene ble etter en pause tatt opp igjen etter nye retningslinjer fra 1959, og fra samme tid begynte også restaurerings- og konserveringsarbeidet. Det pågikk fram til 1975 hele tiden under min ledelse.

Som medarbeidere hadde jeg Karen Strøm til 1962, Solly Sannerud 1960, Randi Finstad fra 1960 og Randi Skogsrud fra 1963.

Selve ordnings- og katalogiseringsarbeidet ble utført av daværende arkivar i Riksarkivet Egil Øvrebø. Han plukket etter hvert ut alt skadet arkivmateriale og leverte det til meg for videre forføyning.

Arbeidet med Riksarkivets lensrekneskaper representerte som alt nevnt ulike tiltak for å ta vare på og bevare særskilt verdifulle arkivsaker, altså forskjellige sider av restaurering og konservering.

Et av tiltakene var å skaffe lensrekneskapene en ny og mer hensiktsmessig emballasje, altså et tiltak som vel må karakteriseres som meget godt. Lensrekneskapene var tidligere plassert i store pakker av den vanlige typen. I hver av disse lå det da en rekke større og mindre legg, og i mange av pakkene dessuten en rekke løse regnskapsbilag eller ofte bare deler av et ark.

Arkivsakene ble nå i samband med nyordningen lagt over i esker (bokser) med avtagbart lokk og i legg til manillaanslag. Utenpå ble det satt på oversikt over innholdet, inne i esken ble enkelte regnskapsdeler tydelig markert. Meningen var at det skulle bli mulig å utlevere enkelte legg for å spare på slitasjen. De mange små løse bilagene hadde alltid vært et problem, fordi de lett kunne komme på avveier. De ble derfor i samband med omleggingen samlet etter sin regnskapsmessige tilhørighet og klebet sammen i legg.

En del regnskapsopplegg, som var løsnet i ryggen på grunn av at de membran-fragmenter som var brukt til innbinding var fjernet, de ble nå heftet sammen på nytt.

Når det gjelder selve restaureringen av skadde arkivsaker, representerte det materiale vi etter hvert fikk overlatt til behandling, et usedvanlig rikt og representativt utvalg av arkivskader.

Sett fra et øvelsessynspunkt gav det således anledning til en særdeles interessant og variert praksis. Her var det en rekke tilfeller av soppskader, her var blekksyreskader, men fremfor alt viste en rekke arkivsaker tydelige tegn på slitasje. Dette var jo også rimelig siden lensrekneskapene er en del av de arkivseriene i Riksarkivet som har en særlig høy bruksfrekvens.

Under dette arbeidet med lensrekneskapene var det, som så ofte ellers, både nyttig og betryggende at vi har et meget godt samarbeide med Papirindustriens forskningsinstitutt ved forskningsleder O. Jansen. Ved instituttet fikk vi tatt pH-prøver både før og etter vår behandling av arkivsakene.

Likeledes fikk vi testet og analysert at vi brukte riktig klebemiddel. Det er klart at det kjentes ekstra betryggende for meg å få høre dette og få vite at vi kunne arbeide videre på et trygt grunnlag inntil hele rekken av lensrekneskapet var gjennomrestaurert, for å sitere Øvrebø's egen redegjørelse. I følge ham er hele lensrekneskapsrekken på i alt 85 hyllemeter en gjenstand for en demonstrasjon.

Arbeidet med restaureringen av Riksarkivets lensrekneskaper hadde et stort omfang både i hyllemeter og ikke minst i tid. Det var, som jeg innledningsvis nevnte, et arbeide som står i særklasse, fordi det innebar en planmessig gjennomrestaurering av en stor og omfattende arkivserie. Resultatet av restaureringsarbeidet har jeg vært fornøyd med, og jeg har et bestemt inntrykk av at også andre er det.

Men et slikt arbeid gir også, selvsagt sammen med mange andre, utgangspunkt for en rekke tanker og overveielser, både om konkrete problemer som møter en til daglig, og om mer almene og prinsipielle spørsmål i samband med ens fag og virke. Det er noen slike tanker jeg i det følgende vil få lov å legge frem for dere. Jeg vet jo ikke noe om når jeg igjen får anledning til å tale til en slik forsamling, så jeg synes jeg må nytte høvet til å komme frem med mine meninger.

Som nettopp nevnt bygger de bl.a. på mine erfaringer med lensrekneskapene, men også på en hel del andre fra en mannsalder i Riksarkivets tjeneste.

Vi heter arkivkonservatorer og i vår yrkestittel ligger jo da at det er vår oppgave å konservere og bevare- å ta vare på. Det stiller et krav til oss om frem for alt å vise forsiktighet og omtanke. Likesom for legene må vårt første bud være ikke å skade. Dette må vi ha klart for oss i alt arbeide med arkivsakene. Kravet om forsiktighet og aktsomhet blir aksentuert av at det ofte er uerstattelige verdier vi behandler, verdier som har eksistert gjennom mange år og som bør fortsette med å eksistere. Å hjelpe til med det er vår oppgave, den største og viktigste vi har.

I vår konkrete arbeidssituasjon blir dette yrkeskravet idag særlig aktualisert i samband med de mange nye konserverings-metoder og de enda flere nye konserveringsmidler, som vi i vår tid stadig blir presentert for. Bak mange slike metoder og materialer kan det stå sterke økonomiske krefter og de kan bli markedsført med betydelig og effektiv reklameinnsats. Ofte kan det synes å representere nettopp det vi har savnet og kanskje vært på leting etter i mange år.

Det er bare rimelig at man i slike tilfeller vil hilse det nye med glede, og det er da også berettiget hvis det virkelig representerer en landevinning - noe nytt og bedre. Men det er også grunn til å være på vakt, og en smule skepsis er sjelden av veien i slike tilfeller. Først og fremst gjelder det å skaffe seg tilstrekkelig kjennskap til det nye slik at en kan få grunnlag for sine egne slutninger og sin egen vurdering.

Det får man dels ved å søke opplysninger fra pålitelige kilder, enten det nå er tale om personer eller publikasjoner. Men først og fremst er det viktig å skaffe seg direkte kjennskap til nye metoder og midler, slik at en kan vurdere dem på basis av personlig erfaring. Bare på den måten kan vi forsvare å forlate gamle

og velprøvde konserveringsmetoder til fordel for nye selv om de lover svært så godt.

Også for vårt arbeidsområde gjelder det gamle visdomsordet: "Ikke alt gammelt er galt og ikke alt nytt er godt". Men blir man overbevist ved egen erfaring om at det nye materialet eller den nye metoden er bedre enn det en før har brukt, bør en selvsagt ikke la vane eller prestisje hindre en i å ta det nye i bruk.

Jeg tror allikevel at jeg vil våge å hevde at det er skjedd og skjer mer skade ved at man kritikkløst tar det nye i bruk enn ved at man venter for lenge.

Et annet moment, som kan spille en rolle i denne sammenheng, er det at nye metoder og nye teknikker krever tid til innøving, og den tiden er det nødvendig å ta.

Jeg vender altså tilbake til utgangspunktet for dette innlegget mitt:

Betydningen av egen personlig erfaring som grunnlag for faglige vurderinger.

Nå er selvsagt dette ikke noe spesifikt for arkivrestaurering og arkivkonservering, men noe som gjør seg gjeldende på de fleste områder. Men nettopp innen mitt fag føler jeg det som et selvfølgelig og uavviselig krav. Bare på grunnlag av slik erfaring kan vi tilfredsstille de forventninger som med rette kan stilles til oss om innsikt og kvalitet.

Betingelsen for dette er selvsagt både at arkivlederne legger forholdene til rette og at både de og vi viser kvalitetsbevissthet. Kravet om kvalitetsarbeide kan og bør ikke svekkes på dette fagområde. I den forbindelse faller det naturlig for meg å understreke betydningen av den forbindelse det har vært og er mellom arkivrestaurering og bokbinderhåndverket. Denne forbindelse er det av betydning å opprettholde, og jeg kan i den sammenheng ikke la være enda en gang å understreke, hvor viktig det er at Riksarkivet selv foretar håndverksmessig innbinding av

bøker og protokoller. Dermed tilfredsstilles viktige kvalitetskrav, man gir muligheter for opplæring, og jeg mener i annen sammenheng å ha påvist at det også vil svare seg økonomisk.

Arbeidet med lensrekneskapene som både har vært utgangspunktet for og det sentrale innhold i dette innlegget, er et eksempel på at ordningsarbeide og restaurering av arkivsakene kan foregå parallelt, etter mitt skjønn til gagn for alle parter. Jeg tror at vi gjensidig lærte noe om og av hverandres arbeide. I hvert fall gav denne arbeidsoppgaven meg svært mange av de erfaringer og de tanker som jeg her har forsøkt å bringe videre til mine tilhørere og anbefaler til velvillig ettertanke.

Ellis-Jenkinsons regler:

1. Uansett hvilken tilstand dokumentet er i, må ikke noen form for restaurering medføre at dets verdi som dokumentasjonsmateriale ødelegges, reduseres eller forandres.
2. Man kan ikke anvende noen metode som på en eller annen måte kan beskadige eller svekke de materialer som dokumentet består av.
3. Behandlingsmetoden skal på ingen måte hindre at en muligvis nødvendig etterbehandling av dokumentet kan utføres.
4. Metoden skal på ingen måte gjøre inngrep i det estetiske ytre av det ikke-arkivale materiale.
5. Metoden må være reversibel.

6. -tilføyet av Baynes-Cope:

Det må ikke benyttes noe kjemisk reagens som på noen som helst måte - midlertidig eller varig - kan skade de personer som arbeider med dokumentet i forbindelse med lagring, bruk eller annen berøring under normale betingelser.

Gjengitt av Baynes-Cope I:
Zeitschrift für Bibliothekswesen,
Sonderhefte 31 (1980) 55 - 67

OJ - 15/3-82

BRYNJULF FOSSE:

PAPIR SOM ARKIVMATERIALE.

Som papir regnes ark av plantefibre som er defibrert, blandet med vann til en tynn suppe og silt gjennom en finmasket netttingsduk til et tynt sammenfiltret fiberlag.

Papir ble håndlaget helt frem til 1799, og nåtidens papirmaskiner arbeider etter samme prinsipper som den første papirmaskinen.

Råstoffet for papirfremstilling var kluter av bomull og lin, som på grunn av økt papirproduksjon ble en mangelvare. Det ble i mange år arbeidet for å finne en erstatning, men først i 1840-årene kom man frem til en metode som fikk betydning for papirproduksjonen. Treet, som i likhet med bomull og lin er bygget opp av cellulose, ble tatt i bruk. Først kom tremassemetoden. Her blir tømmer slipt til små fliser av en slipestein som blir overspylt med vann. Tremassen kan ikke brukes alene, men må blandes med cellulose for at papiret skal få tilstrekkelig styrke. Papir med tremasse blir med tiden gult og skjørt på grunn av at treet inneholder lignin og harpiksstoffer som ikke blir fjernet med slipemetoden. Disse stoffene forbinder seg med oksygenet i luften (oksyderer) og endrer dermed karakter. I 1850-årene kom man frem til sulfatmetoden og i 1870-årene til sulfittmetoden. Dette er kjemiske metoder, og felles for begge er at tømmeret hogges opp i småflis og blir kokt med forskjellige kjemikalier. Dermed oppnår en å fjerne lignin- og harpiksstoffene i veden og en har nesten ren cellulose i fiberform tilbake. Papir av cellulose betegnes som trefritt. Frem til ca. 1650 ble papir fremstilt uten tilsetning av skadelige kjemikalier. Da kom det som kalles første trinn i nedbrytingsprosessen - "Alunbehandlingen". Papiret ble etter at det var limet og tørket, dyppet i en alunopløsning for å herde gelatinen og gi papiret en bedre skriveoverflate. Ved mange forsøk i utlandet har de funnet at pH-verdien i papir fra før 1650 var på 7,0, mens alunbehandlet papir etter 1650 var på 5,6. Råmaterialet i papirpulpen var opprinne-

lig stampet i mortere, som ga en langfibret pulp og dermed et sterkere og mer holdbart papir. I 1680-årene ble så Hollenderen tatt i bruk. Denne, som brukes fremdeles, river fibre fra hverandre og har betraktelig større kapasitet enn en støpemølle, men ødelegger også fibre mer. Undersøkelser viser at styrken i papiret reduseres til det halve. Klørbleking kom i 1770-årene, i 1790-årene bomullsrensemaskinen og i ca. 1810 alunharpiksliming. Heldigvis ble alun i 1876 erstattet med aluminium sulfat. Alt dette er skadelige stoffer og metoder som reduserer papirets holdbarhet.

Arkivene, som i sine magasiner har papir fra 1500-tallet og frem til i dag, har store mengder ødelagte arkivsaker, og i tillegg til de tidligere nevnte er de mest vanlige skader:

Bruksskader.

Slitasjeskader som meget brukte bøker og dokumenter lider av, er vanskelig å gardere seg mot, men det er ukyndighet og likegyldighet som er den største årsak til bruksskader. Vi kommer ofte over bøker som har fått revet ut blad, eller hvor det er rablet med kopiblyant, kulepenn m.m. Brødsriver med ost eller syltetøy er brukt som bokmerker, arkene har fått eselører, det er bladet i dem med fettete fingre osv. Dette skaper selvsagt problemer for oss som skal ta vare på disse ting. Men et av de største problemer vi som arbeider med restaurering av papir står overfor, er alle de bøker og dokumenter som er blitt reparert med gjennom-siktig selvklebende tape. Da tapen kom på markedet ble den sett på som et utmerket hjelpemiddel til å feste løsnete ark og til lapping av rifter i papiret. Det som gjorde den så populær, var at den var transparent, slik at det var mulig å lese det som sto skrevet eller trykt under lappingen. Dessverre ble man sent klar over de uheldige bivirkninger den hadde. Først begynner smuss å feste seg i kantene, så blir papiret langsomt misfarvet av tapen. Det får en gulaktig farve og blir transparent. Tapen løsner, men limstoffet blir igjen og fortsetter sin nedbrytningsprosess. Skriften eller trykket blir etset bort og i mange til-

feller er det bare hull igjen i papiret der tapen har vært. Det smitter også over på de nærmeste ark og ødelegger til dels også disse.

De midler som brukes for å fjerne denne tapen er dessverre farlige å bruke på grunn av den giftige dampen de utskiller, og flere av midlene er dessuten meget ilds- og eksplosjonsfarlige. Vi må derfor bruke laboratorieavtrekkskap eller gassmasker under arbeidet med disse midlene. De mest effektive midler er eddik-eter, trikloretylen, tetraklorkullstoff og methylenklorid B.

Atmosfæriske skader.

Den stadig økende forurensning av luften er i høy grad skadelig for skinn, pergament og papir. Støvpartiklene i luften trenger inn over alt og legger seg som et belegg over og i bøker og dokumenter, og skaper grobunn for mikroorganismer, insekter og skadelige gasser som f.eks. svoveldioksyd.

Det beste middel mot støv og skadelige gasser er å få installert luftkondisjoneringsanlegg. Med disse anlegg kan man filtrere og rense luften. Samtidig kan man få en kontrollert og stabil temperatur og luftfuktighet i oppbevaringsrommet.

Varme.

Det er viktig å holde en jevn temperatur i de lokaler hvor vi oppbevarer bøker og dokumenter. Ønsketemperaturen er 16° C, men av hensyn til dem som arbeider i disse rommene må en nok holde en høyere temperatur. Det realistiske mål må vel være en temperatur på mellom 18 og 21°. I varme rom vil insekter trives og faren for muggsopp m.m. vil øke. Varmen øker også den kjemiske nedbryting av papir, skinn og tekstiler. Lim og klister tørker ut.

Fuktighet.

Det er meget viktig at det ikke er for tørt eller for fuktig der man oppbevarer bøker og dokumenter. Ved for tørr luft tørker

skinn, papir og pergament inn, det blir sprøtt og har dermed lett for å gå i stykker. Ved fuktig luft vil faren for soppangrep øke betraktelig. Man må holde fuktighetsinnhold i luften på mellom 45 og 60 % relativ fuktighet.

Lys og mørke.

For bok- og dokumentsamlinger er lys og mørke både til nytte og skade. Det vil i bøker og dokumenter som utsettes for lys, settes i gang en fotokjemisk reaksjon i de forskjellige fyllstoffer som lignin, syre, lim, klister, harpiks m.m. Skrift, bokovertrekk, farver i trykksaker og kart vil blekes og papir vil bli mere mottakelig for andre former for nedbryting når det utsettes for lys i lengre tid. På den annen side vil lys hindre groing av sopp og bakterier og holde vekke insekter og skadedyr som hovedsakelig trives i mørke.

Insekter.

De mest kjente skadeinsekter som lever av papir, papp, pergament, skinn og limstoffer er kakerlakker, sølvkre, boklus, bokorm, termitter og biller. Arkiver og boksamlinger bør ikke oppbevares i treereoler, da insekter først går i disse og derfra sprer seg over i samlingene. Ved insektangrep må samlingene helst i gasskammer, og oppbevaringsrom, hyller m.m. må rengjøres og utgasses.

Gnagere.

Bibliotek, arkiver og museer må man være meget oppmerksom på å holde fri for gnagere. Det er utrolig hvor stor skade dette utøyer på kort tid kan utrette.

Mikroorganismer.

Bok- og dokumentsamlinger er meget utsatt for angrep av mikroorganismer som bakterier og sopp. Undersøkelser i utlandet viser at luften i oppbevaringsrom for slike samlinger alltid inneholder forskjellige arter bakterier og sopper. Blant disse finner man arter som ernærer seg av papir, pergament og skinn. Oppbevaring i mørke lokaler med innestengt luft eller i rom med en temperatur over 18°C og hvor den relative fuktighet ligger på over 65%,

skaper en ypperlig grobunn for disse skadelige mikroorganismer. Noen arter bakterier er særlig skadelig for papir, idet de avsondrer en gjærvæske som spalter cellulosemolekylet i papiret og bryter ned materialets mekaniske motstandskraft. De mest brukte desinfiseringsmidler er: Formaldehyd, etylenoksyd, metylbromid og blåsyre.

Syre.

De forskjellige syrer som bryter ned papirets cellulosefibre og kollagenet i skinn, er det største problemet vi har. De mest vanlige er svovelsyre, blekksyre, salpetersyre, lignin i tremasse og en limløsning av alun og harpiks. Det er uteksperimentert flere metoder for å nøytralisere syrer i papir. Vi har Barrow's to metoder som er kalt dobbelbad og enkeltbad. Begge disse metoder er vannopløsninger og kan ikke brukes der det er brukt vannopløselig blekk eller farge. Av vannfrie metoder har vi Langwell's magnesium acetat, Smith's magnesium methoxide, Baynes-Cope's barium hydroxide og Langwell's cyclohexylamine carbonate som ikke er helt ferdig uteksperimentert ennå.

Vannskader.

Ved vannskader er det viktig at hjelpearbeidet kommer i gang så tidlig som mulig. Jeg vil anbefale å bruke frysetørningsmetoden. Hver protokoll eller dokumentmappe legges i en plastpose og fryses ned. Dermed stopper en de forskjellige nedbrytningsprosessene. Etter nedfrysing legges arkivsakene i en frysetørner og etter tørking kan arkene skilles uten vanskelighet. Vi har meget gode resultater med denne metoden.

Jeg håper at denne lille orientering vil gi dere en innsikt i de problemer vi alle står overfor daglig.

REFERAT FRA SPØRSMÅLSRUNDEN OM KONSERVERING.

Disse stilte spørsmål til de to innlederne:

Eilert Bjørkvik, Kjell Bols, Thorsten Eken, Hermund Kleppa, Kjell-o. Masdalen, Jørgen Marthinsen, Liv Mykland Marvik, Laurits Repstad, Per-Øivind Sandberg, Arne Skivenes.

Ordstyrer:

Brynjulv Gjerdåker.

Referent:

Kjell Bols.

Etter Fosses foredrag kom første del av spørsmålene til å dreie seg om vannskader på arkivsaker og frysetørring.

Mykland-Marvik åpnet med spørsmålet: Når jeg kommer rundt i kommunene og finner arkivsaker som "svømmer" i vann, skal jeg da anbefale kommunene å kjøpe fryseboks, eller hva gjør man rent praktisk?

Fosse svarte at man trengte ikke kjøpe spesielle frysebokser, men bruke de dypfrysingsmulighetene man måtte ha og så innhente hjelp til det videre tørkingsarbeidet.

Pedersen trakk fram sine mange års erfaring og kjennskap til metoden. Han hadde benyttet den bl.a. etter branner på Sjøfartsmuseet, U.B. og Lillesand komm.arkiv, hvor det var brukt mer varn til slukning. Men han anbefalte å mobilisere nok mannskaper til å tørke bøkene og arkivsakene på tradisjonell måte (henge opp - legge ut til tørking + varme og evt. utlufting).

I Porsgrunn brant en villa hvor det var oppbevart verdifulle bygdeboksmanuskripter. I vinterkulden ble de "dypfrost" i slukningsvannet ved 17-20 kuldegrader. Papirene ble lagt i dypfrysere. Ved henvendelse til RA ble det rådd til å tine opp manuskriptene på vanlig-/naturlig måte, og på den måten ble alt

reddet.

Masdalen: Ved brannen i Lillesand ble det brukt sjøvann ved slokningen. Brannskadene var ikke det verste, men vannskadene. Arkivsakene ble tørket på den måte som Pedersen anbefalte, men hva gjør man med sjøsaltet som sitter igjen?

Pedersen: Mye av de skadede arkivsakene i Lillesand var av nyere dato, slik at blekket var i ferd med å flyte ut. Arkivsakene ble tørket slik som nevnt tidligere. Etterpå henvendte jeg meg til Papirforskningsinstituttet, hvor jeg fikk opplyst at saltet måtte vaskes vekk. Men først måtte arkivsakene kopieres/mikrofilmes, da blekket ved ytterligere kontakt med vann ville bli mer ødelagt. Lillesand kommune valgte mikrofilming og la originalene pakkes vekk for så lenge de måtte vare.

Bols: Når det gjelder praktiske løsninger burde det ikke være vanskelig å leie plass på et kjølelager, men det er verre å finne noen som har ledig kapasitet til selve frysetørringen. I "Nordisk Arkivnytt" sto det for en tid siden om flomskadene i Brande kommunearkiv og den "redningsaksjon" som Landsarkivet i Viborg har påtatt seg. Foreløpig er arkivsakene satt på fryselager. Det vil komme en rapport i N.A.nytt etter at en er kommet i gang med selve frysetørringen. Man kan også ta kontakt med konservator A. Weirauch for å få mer konkrete opplysninger om arbeidet. (Nordisk Arkivnytt 3/82 s. 43).

Fosse: En av fordelene med metoden er at den krever lite mannskap, bortsett fra å få arkivsakene hurtig inn på fryselageret. Dessuten gir metoden særs godt resultat på svært skadet papir.

Skivenes, byarkivar i Bergen, hadde funnet protokoller på en privatskole i Bergen (fra 50-årene) som var så våte at de nærmest kunne vris som filler. Etter at Statsarkivets tekn.avd. ble koblet inn, valgte man å bruke "frysetørringsmetoden". Etterpå lot det seg fint gjøre å bruke/blade i protokollene.

Kostnadene ved denne metoden ble også nevnt uten at noen kunne si noe eksakt om hva det ville koste å leie ledig kapasitet hos næringsmiddelindustrien.

Marthinsen spurte om det var registrert noen form for skader etter frysetørring, men ifølge Fosse er det ikke registrert slike.

Da det også ble stilt spørsmål om selve teknikken og praktisk framgangsmåte, redegjorde Fosse noe mer detaljert om dette.

Kleppa stilte spørsmål om sopp kunne bekjempes ved frysetørring, men det kom ikke fram sikre svar på dette.

Med henvisning til Pedersens foredrag hvor han la vesentlig vekt på personlige erfaringer framfor metoder som nyere forskning hadde frambrakt, stilte Kolsrud seg skeptisk til disse synspunkter. Man kan lære seg selve håndverket, men man må også bygge på andres erfaring. Man kan ikke finne opp kruttet på nytt og på nytt. Man er nødt til å basere seg på faglitteratur og artikler som igjen bygger på lang erfaring.

Repstad trakk fram eksempler på sløring (laminering) og kanting som var utført på RA før krigen, og som nå var blitt misfarget/brune. På hvilken måte kan denne form for erfaring komme til nytte?

Pedersen mente det var brukt feil teknikk og klister (hvetemelsklister), og Fosse understreket skadevirkningen av å tilsette alun i klisteret.

Sandberg stilte spørsmål om hva man burde/kunne gjøre med fuktige arkivsaker som det var mugg på og luktet rått.

Fosse anbefalte gassing av alle arkivsaker i forbindelse med mottak/ordning.

Eken orienterte om de undersøkelser som var gjort, bl.a. i ut-

landet, i forbindelse med det planlagte "gasskammer" på RA. De gassene som er aktuelle (Formalin mot soppskader, Blåsyre mot insekter, Etylenoksyd) er svært giftige og eksplosjonsfarlige, og det påtenkte anlegget ville derfor ikke blitt godkjent i Norge.

Ettersom det altså ikke synes aktuelt foreløpig å anskaffe dette utstyret i Arkivverket, må en heller basere seg på tjenester hos lokale utgassingsfirmaer.

Bjørkvik var opptatt av syreinnholdet i de brevomslag (gul Manil-lakartong) og arkivboksene som bl.a. blir levert fra S.I.S.

Pedersen som også var opptatt av dette, hevdet at det bare var nødvendig med avsyring ved pH-verdier lavere enn 4.8.

Fosse understreket sammenheng mellom pH-verdien og oppbevarings-tid for papir, og viste til Finsk Standard som krever pH 7.5 for papir med 300 års levetid og 7.0 for papir med 100 års levetid. Det ble også henvist til hva som er gjort i Danmark for å utvikle/produsere bedre arkiveringsmateriell.
(Sune Dalgård: PRIMULA, nr.6 og 14, 1969).

Bols foreslo at Arkivverket burde sette i gang produksjon av brevomslag av tilsvarende kvalitet som syrefritt papir (pH 7 - 7.5) fra Hamang papirfabrikk og som brukes til konvolutter for fotobevaring.

Fosse redegjorde for kartlegging i Bergen av presskopibøker og problemene med disse, bl.a. fordi man ikke har metoder for å framkalle den svake skriften før evt. kopiering.

Sandberg og Pedersen la fram eksempel på kostnadene ved maskin-laminering (plastfolie + varme). For en bok på 250 sider A4 ville utgiftene ligge på nærmere kr. 3000,-

Skivenes etterlyste hvilke etiske og estetiske hensyn og vurde-

ringer som legges til grunn om originalbind på arkivsaker og antikvariske bøker skal bevares/restaureres.

Fosse nevnte at for arkivsaker vil ofte ikke originalbindene tåle den hyppige bruk og store slitasje som de blir utsatt for. Men bl.a. pergamentpermer må man bruke ved nyinnbinding. Verdifulle permer må heller ikke skjemmes/ødelegges med etiketter.

Mykland-Marvik anbefalte heller å legge på "skolébind" av kraftpapir eller å få laget kassetter til verdifulle bind.

(Første del av referatet er basert på lydbåndopptak, mens avslutningen er friere referert).

En av diskusjonsgruppene (gruppe 8) på Sundseminaret tok opp dette emnet til drøfting:

UTDANNING AV KONSERVERINGSPERSONALE.

Kva krav er det rimeleg å stilla til utdanning på førehand og til etterutdanning for dei ulike gruppene av personalet innan konservering - sett i samband med dei oppgåvene ein må rekne med at dei må løyse?

Deltakere: Eilert Bjørkvik, Kjell Bols, Halvor Bue, Øydis Egholm, John Egseth, Solbjørg Eide, Thorsten Eken, Torger Ekle, Brynjulf Fosse, Bjarne Gulbrandsen, Nina Hesselberg-Wang, Kåre Oddleif Hodne, Reidar Johannessen, Kari Anne Johansen, Anne Karin Jåsund, Johanne Mjelstad, Tom Myrvold, Tor Thrane Møller, Aud Pedersen, Henry Pedersen, Laurits Repstad, Harry Westergren, Frank Øen.

Gruppeleder: Kjell Bols.

Referent: Thorsten Eken.

Under henvisning til redegjørelse kvelden før om bl.a. utdanningsplan for konserveringspersonale innledet Bols med å peke på at man nå skulle sette denne inn i en større sammenheng. De punktene det gjaldt var:

1. Arkivkonserveringspersonalets arbeidsoppgaver.
2. Stillingsstrukturen (-modellen).
3. Stillingsinstrukser (-beskrivelser).
4. Personalets behov (utdanning).
5. Arkivverkets behov (oppgaver).
6. Utstyr av lokaler.
7. Økonomiske betingelser.

For pkt.1 regnet han opp noen av de forskjelligartede oppdrag som skal løses: Etikett-trykking, kopiering (xero-), fotografering (med tilhørende mørkeromsarbeid) og seglkonservering i tillegg til de største og mest omfattende oppgavene: Konservering (med tilhørende prosesser som f.eks. avsyring, utfylling, kanting, laminering, innbinding) og restaurering. Konservering

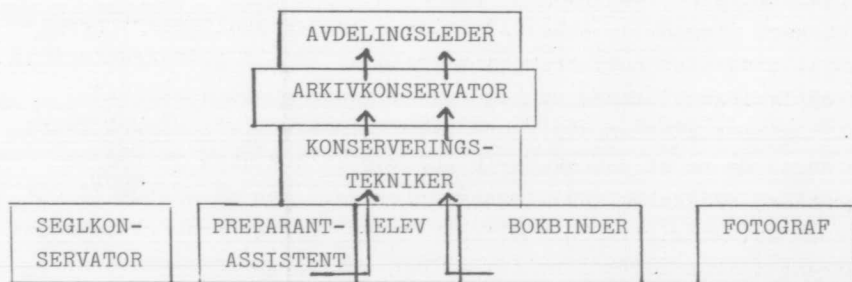
definerte han som et aktivt inngrep i materialet for å motvirke nedbrytende prosesser, mens restaurering går ut på å føre gjens-standen for behandlingen tilbake til opprinnelig og funksjonsdyktig stand. - I denne sammenheng framhevet Bols behovet for en terminologi med klar avgrensing. I dag snakkes det ofte om konservering og/eller restaurering uten at det legges noen forskjell i betydningen av ordene. Likeens er det med benevnelsene bokbinderi og/eller teknisk avdeling. Når det gjelder pkt. 2 framstilte han den aktuelle situasjonen slik:

(A)	ARKIVKONSERVATOR
1	FØRSTEPREPARANT
(B) 2	PREPARANT
3	PREPARANTASSISTENT

Imellom de to blokkene er det ingen forbindelseslinje. Strukturen er nok enkel, men på ingen måte tilfredsstillende. I "Stillingen i staten" ble det gitt disse beskrivelser: (For A) Konservering og restaurering av papir og dokumenter samt innbinding av bøker; (for B 1) Arbeidsledelse og/eller kvalifisert preparantarbeid, (for B 2) Preparantarbeid og (for B 3) Rekrutterings og opplæringsstilling, vanlig rutinemessig preparantarbeid. - Dette minnet ikke om arkivkonserveringspersonalets virkelighet, sa Bols, og sa at det skaper problemer at det ikke finnes en egentlig, skikkelig stillingsbeskrivelse. Den nåværende situasjonen karakteriserte han slik at konserveringspersonalet henger omtrent i løse luften, mellom på den ene siden bokbinderfaget, på den andre utdannelsen for teknisk konservator; en plattform å stå på i framtiden trodde man å ha fått i Eken-utvalgets innstilling fra 1977, men nå henger den ventede Kolsrud-utvalgets innstilling over oss med komplisering av situasjonen, fordi man venter på den. Antakelig vil den komme til Kulturdepartementet til høsten.

Bols pekte på en nylig utkommet svensk utredning, "Konservatorn i centrum", som inneholder mange gode synspunkter - og som Kolsrud-utvalgets innstilling ventelig vil være nokså mye i pakt med. - Vi har også et utgangspunkt i de kvalifikasjonskrav som er utarbeidet av Riksarkivaren og godkjent av Kirkedepartementet for teknisk konservator og som består av gjennomført examen artium, 2-årig håndverks/kunstindustriskole, 4-5 års elevtid med diverse spesialiseringskrav (kunsthistorie, fotografering m.v.), opphold ved utenlandsk restaureringsatelier samt avsluttende eksamen med framlagt prøvearbeid ledsaget av dokumentasjonsrapport og dokumentasjonsfotografier. - Kolsrud-utvalget, som ble oppnevnt i august 1977 for å kartlegge behovet for konservering i museene og utarbeide planer for oppbygging av konserveringsavdelinger, opplæring av personale og praktisk gjennomføring av disse oppgavene, kommer antakelig til å foreslå en utdanning på høgskolenivå, slik at de uteksaminerte konservatorer må konkurrere om ledige stillinger. - I Arkivverket, mente Bols, må det satses på etatsopplæring.

Som en forutsetning for en utdanningsplan stilte Bols opp som forslag til stillingsstruktur i de tekniske avdelingene den nedstående modellen:

I dag finnes det ingen mulighet for gjennom systematisk opplæring å komme opp på øverste nivå. Vi må ta inn de beste av de som melder seg - tradisjonelt bokbindere - og sette dem til å lede konserveringsarbeidet.

Vi må bli i stand til å rekruttere fra assistenter eller bok-

bindere og la dem gå igjennom en utdanningsperiode som fører fram til kompetanse for mellomstillinger som konserveringstekniker eller arkivkonservator. Men fremdeles mangler vi da likevel å kunne gi den nødvendige utdanning som gir kompetanse som avdelingsleder.

Et forslag til "rammeplan" som er utarbeidet for en utdanning tilnærmet lik f.eks. malerikonservatorenes, og som ventelig ville bli godkjent av Nordisk Konservatorforbund/Norsk seksjon i det kommende møte i juni, hadde disse hovedelementer:

Engelsk - tysk - kjemi, alt på artiums nivå.

6 års praksis/opplæring under kyndig ledelse i konservering av papir, skinn, pergament samt innbinding.

Teoretisk pensum/kurser i arkivkunnskap, paleografi, materiallære, fotografering og mørkeromsarbeid osv.

Eksamen/prøvearbeid med dokumentasjon.

Bols understreket at han her naturligvis ikke gikk inn på den enkelte nåværende arkivkonservators faglige dyktighet, men bare måtte konstatere at man som gruppe ligger på et faglig lavt nivå med svikt i rekruttering og kontinuitet. Ingen av oss, heller ikke Arkivverket som sådant, har den nødvendige kompetanse. Med manglende dokumentasjon av den følger manglende autoritet og derfor også dårlige lønnsforhold.

Møller pekte på at Riksarkivets seglkonservator hadde ment at forsamlingen ikke skulle befatte seg med seglkonservator-utdannelsen. - Bols hevdet at det her ikke bare er tale om enkelte stillingsarter, men om et samlet fagområde innenfor arkiv og bibliotek der seglkonservering hører med. - Dette så også Repstad som naturlig. - Eken gjorde oppmerksom på at når innstillingen fra 1977 holdt seglkonservator utenfor, var det av praktiske grunner, idet man så det slik at det trengtes en egen utredning for denne spesialiteten. (For øvrig deltok seglkonservatoren i tre av de fire møtene som Eken-utvalget holdt - dog ikke som oppnevnt medlem - nettopp fordi hans oppgaver gjorde det naturlig i en slik sammenheng.) Også reprografi-sektoren

var holdt utenfor.

Fosse ville at en del av de oppgavene som i dag ligger på konserveringspersonalet - f.eks. etikett-trykking og -påsetting, xerokopiering, offset-trykking - skulle legges på andre funksjonsnærgrupper, som f.eks. betjenter, når spesialutdanningen var etablert.

Ellers framholdt han at det som er det viktigste i dagens situasjon, er å få etterutdanningskurs, slik at vi kan få løst noen av de problemer vi sliter med. Det ventes en utskiftning av arkivkonservatorer i flere arkiver. Det ville ha vært bra om vi hadde kommet vekk fra å måtte begynne på bar bakke hver gang slikt skjer. - Resultatet av det forslag som Kolsrud-utvalget vil komme med, kan først foreligge tidligst i 1985-1986.

Bols sa seg enig, så mye mer som man vel kommer til å sette inn til å begynne med, der hvor de har de største kunnskapene fra før - og til dem hører ikke arkiv og bibliotek. I Arkivverket hadde vi ikke, sa han, stort å komme med, og i bibliotekvesenet stod de vel enda svakere.

Hodne fant at i de fremsatte planene er det stilt ganske store, vidtgående og forskjellige krav til arkivkonservatoren, og at det var urealistisk å tro at vi kan få folk som kan dekke alle disse, folk som virkelig kan beherske teoretisk kjemi, innbinding, paleografi, arkivkunnskap m.m. For ham stod bokbindingshåndverket som det som først og fremst må beherskes, og det burde derfor ha kommet sterkere fram i planene og ikke bare som et underpunkt. - Eken viste til hva som egentlig er sagt om dette i innstillingen fra 1977, og at det skulle vise at det ikke på noen måte er sett bort fra innbindingens viktighet. Det er bare den ting at vi står overfor så mange nye problemer: blekk-kvaliteter, dårlig papir, økende surhet i luften, økende slitasje på arkivsaker o.m.a. Konserveringen må baseres på flere og flere kunnskaper fordi vi får mer og mer kompliserte oppgaver på grunn av dette.

Fosse konstaterte at kravene til svenneprøve nå stadig innskrenkes, og at vi får stadig færre fagfolk på bokbindings-området i gammel håndverkerforstand. Innbindingen må læres i konserveringsverkstedet - og av hele personalet der. Slik praktiseres det i Bergen. Men det som er det store og viktige problemet i konserveringen, er det som går forut for innbindingen: Arbeidet med papiret, som vi vil få mer og mer å gjøre med - det er innholdet som må berges. Således bør konserveringspersonalet også få mer anledning til å gå inn i pakkene og ta dokumentene i disse fatt. Innbindingen er tross alt av de enklere saker. - Paleografien er nødvendig kunnskap for den som sitter med en hel del småbiter som skal settes sammen, for å unngå at man stadig må løpe fram og tilbake og spørre en arkivar om bistand. Det er ikke meningen at konserveringspersonalet skal være fullbefaren, men et rimelig kjennskap er som sagt nyttig, og det har da også vært arrangert kurs i paleografi i f.eks. statsarkivene i Bergen og Stavanger samt i Riksarkivet for det tekniske personalet.

Bols gjorde oppmerksom på at i Eken-innstillingen er det i grunnen ikke foretatt noen prioritering mellom disiplene. - Han la vekt på at det er av betydning for alle i Arkivverket at vi kan snakke samme språk, og at f.eks. kjennskap til arkivkunnskap - som for øvrig kan oppfattes som en pendant til malerikonserveringens obligatoriske fag kunsthistorie - vil ha mye å si for samarbeid og samfølelse, og derfor er tatt med i den modellen som er forelagt.

Repstad sa seg enig i at dette er verdifullt. Samtidig tok han opp de høye mål i Eken-utvalgets innstilling. Han undret om vi har folk nok til å rykke inn i stillingene og fylle de kravene som er satt opp der. Kunne institusjonene gjøre det mulig for dem som begynner idag i preparantassistent-/preparantstilling å utdanne seg videre, for øvrig med mulighet til å stanse på det trinn på stigen de ut fra sin interesse og sine muligheter finner seg tjent med?

Fosse hevdet at vi må konsentrere oss om å få en utdanning som svarer til kravene i de tilleggsregler for utdanning i arkivkonservering som vil komme i lov for Nordisk Konservatorforbund/

Norsk Seksjon. Det er ikke nok med teknikker-møter o.l., for å vinne gehør for krav eller ønsker om høyere status. Det må ordnes med en tilleggsutdanning med avsluttende prøve/eksamen som kan aksepteres av Kulturdepartementet.

Henry Pedersen talte varmt for bokbinderhåndverket og var skuffet over at det i dette møtet var kommet fram innstillinger hos mange deltakere som gikk ut på å redusere bokbinderfagets plass i konserveringsarbeidet. Faget må ikke dø ut. I Sør- og Mellom-Europa har de spesialister på hver sitt område, mens i Norge en må kunne alt. Han hadde i sitt fag sett en god basis for å bli i stand til å løse sine mangeartede oppgaver.

Repstad vendte tilbake til spørsmålet om seglkonserverator og understreket at det er så mange disipliner innen konserveringen at det ikke kan forlanges at en enkelt skal være like godt inne i hver, og regnet med at spesialiseringen på somme helt spesielle felt kanskje måtte gå dypest i Riksarkivet.

Bols hevdet at Teknisk avdeling bør bli navnet som avløser benevnelsene bokbinderi, restaureringsverksted, konserveringsverksted etc, og berørte spørsmålet om utstyret i avdelingen. Dette er nå høyst forskjellig i de forskjellige arkivene. Vi må få det bygget ut likt og i takt i institusjonene. - Det kommende statsarkivbygg i Tromsø har i planene fått ca. 40-45m² til fotorom og mørkerom. Det er ikke sagt noe av Arkivverkets ledelse om dokumentasjonsfotografering; men som en konsekvens av at det legges til rette for den i ett arkiv, må de øvrige få tilsvarende utstyr.

Bols ønsket ellers sterkt å høre hva tilstedeværende arkivarer mente om Arkivverkets ønsker når det gjelder arkivsakene: Skal man legge an på å binde innprotokoller med praktrygger, eller skal man konservere/restaurere papiret, selve innholdet? Konserveringspersonalet gjør det som Arkivverkets administrasjon ønsker.

Bjørkvik sluttet seg til dem som har understreket verdien av kontinuiteten. Den mangler vi i dag - det er ikke innbygd noen

mulighet for intern rekruttering i den nåværende stillingsstrukturen. Han syntes godt om modellen som Bols hadde stilt opp. - Han omtalte den gunstige situasjonen de har i Statsarkivet i Bergen med ganske mange midlertidige medarbeidere som har kunnet tas inn og lønnes av midler fra fylkesarbeidskontoret, og som har muliggjort en opplæring som har gitt gode resultater. Dessverre hadde man ikke andre steder hatt de samme muligheter for tilførsel av eksterne midler. - Ekstramidler erlikevel ikke sikre på litt lengre sikt. Det vi trenger, er derfor nye stillingshjemler for fast tilsetning - det må være det egentlige grunnlaget for å sette i gang en skikkelig etatsopplæring. - Ellers sa også han seg enig i at vi snarest må få et førstehjelpsopplegg.

Med hensyn til spørsmålet fra Bols om hva slags oppgaver Arkivverket vil prioritere innenfor konserveringen, så Bjørkvik det slik for sin del at man ønsker kanskje ikke så absolutt det ene eller det andre, men må ta avgjørelse i de konkrete enkelttilfelle. Ordinære arbeider som innbinding av litteratur o.l. bør ellers i større utstrekning søkes utført eksternt til fordel for konsentrasjon om konservering, restaurering og innbinding av arkivmateriale.

Johannessen bemerket til Bjørkviks omtale av forholdene i Statsarkivet i Bergen at det hadde gått folk der i 5-6 år for sysselsettingsmidler, men at disse kanskje ville bli inndratt nå. De "stillinger" det gjelder, burde derfor alt ha vært opprettet i Arkivverket.

Fosse etterlyste større interesse hos arkivledelsen for det arbeid som blir gjort i forbindelse med konservering - her pekte han på det foreslåtte dokumentasjonsskjemaet. Han ønsket også bedre utstyr til rasjonalisering av arbeidet.

Repstad anbefalte at folk skulle få slippe mer til med ideer.

Bols reiste spørsmål om hva som ville bli resultatet hvis institusjonssjefen f.eks. skulle sette seg imot anskaffelse av fotoutstyr. - Repstad minnet i tilslutning til dette om medbestem-

melsesretten.

Fosse konkluderte med at vi bør få en norm for utstyr i Arkivverkets verksteder. - Eken sluttet seg til dette,

Ekle påpekte at det ikke var talt nok om opplæringen. Hvem skulle ha den, og hvordan skulle den gis? - Hesselberg-Wang ville også vite hva slags folk det var tenkt på.

Westergren pekte i samband med spørsmålene om utstyr på emner som klima og andre forhold som angår oppbevaringen av arkivsakene på forsvarlig måte.

Eken stilte spørsmålet om vi trenger et nytt utdanningsutvalg. - I sammenheng med dette framholdt Bjørkvik at vi trenger straks-løsninger underveis. - Repstad mente at et slikt utvalg kanskje også kunne tjene som rådgivningsorgan underveis.

Eken satte fram følgende forslag til uttalelse til Riksarkivaren:

"Under Arkivseminaret på Sund Folkehøgskole 3. - 5. juni 1982 har i gruppemøte 4. juni 1982 utdanningen av konserveringspersonale vært drøftet. Gruppen vil med bakgrunn i denne drøftingen henstille til Riksarkivaren å oppnevne en arbeidsgruppe eller et utvalg snarest med representasjon fra det konserveringstekniske personalet og ledelsen i Arkivverket til å gjennomgå og eventuelt revidere Innstilling fra konservatorutdanningsutvalget, avgitt til Riksarkivaren 16. september 1977, og samtidig gjøre framlegg om hvordan utdanningen bør gjennomføres i praksis."

Dette forslaget fikk tilslutning fra gruppen, dog slik at det ble reist spørsmål om gruppen også burde ta seg av utstyrsspørsmålet (Ekle). Det ble videre også spurt om ikke man burde ha representasjon fra konserveringshold ved bibliotekene med i gruppen (Møller). Andre innvendte at det er Arkivverket det gjelder iallfall inntil videre.

Tiden var dermed så langt framskreden at møtet måtte avsluttes.

NORSK ARKIVARBEID:
ANSVARsomRÅDE,
ARBEIDSOPPGÅVER,
RESSURSAR

fredag 4. juni

OLE KOLSRUD:

ARKIVVERKET SOM FORMIDLER MELLOM ARKIVSKAPEREN OG INFORMASJONS-
BRUKEREN

Slår vi opp i statskalenderen vil vi se at Arkivverket har eksistert som navn på vår etat siden 1935. Før dette - fra 1887 - het det Arkivvesenet. Forut for dette året eksisterer det ingen arkivetat i statskalenderen. En må da slå opp på Riksarkivet, Centralarkivet i Trondhjem eller Stiftsarkivet i Bergen. Går vi enda lenger tilbake, til tida før 1850, er ordet "riksarkivet" kun en parentes bak navnet på en byråsjef i departementet, før også det forsvinner - i hvert fall ut av statskalenderen. Etaten har således utviklet seg langsomt og i beskjedenhet. Ja, så beskjeden har den vært at ingen ser ut til å ha funnet det på sin plass å definere dens ansvars- eller myndighetsområde - dens arbeidsoppgaver - særlig grundig. Riksarkivets oppgaver ble presisert i 1817, riksarkivarens i 1904 med senere tilføyelser. Også de to stiftsarkivarene som da fantes, fikk sine instruksjoner i 1904.

Men Jørgen H. Marthinsens meget nyttige oversikt over Norske Arkivbestemmelser 1904 - 1981 1) viser i alt sitt mangfold at etatens arbeidsområde aldri er blitt kodifisert. En får i noen grad følelsen av at det er med det som med folkevisa - den kom som alle vet rekande på ei fjøl. Personlig synes jeg dette er utilfredsstillende. Og jeg tror etaten i stigende grad lider under denne mangel, etter hvert som det samfunnet Arkivverket skal tjene vokser i kompleksitet, og de problemer etaten skal bidra til å løse øker i antall og omfang.

I brosjyren som ble laget i forbindelse med innflyttingen på Kringsjø - og som det dessverre er altfor få av - vil en imidlertid kunne finne en grei oversikt over Riksarkivets oppgaver. Med små justeringer kan en på grunnlag av den teksten få til en brukbar - om en høyst skjematisk - beskrivelse av hele etatens arbeidsområde. En kan slå fast at Arkivverkets oppga-

ver er å ta imot og oppbevare de arkivalier som skapes i de statlige forvaltningsorganer sentralt og lokalt, ordne og registrere dem og gjøre dem tilgjengelige for almenheten. Dessuten skal det utføre arkivinspeksjon og arkivinstruksjon overfor statlige, fylkeskommunale og kommunale myndigheter samt fremme historisk forskning. Arkivverket skal med andre ord preservere sporene etter den norske statsmakts virksomhet, slik at disse spor forblir synlige for ettertiden.

Dette er for oss som arbeider i Arkivverket en selvfølge. Og i mer høytidelige stunder er vi vel også fullt på det rene med at dette er en kulturoppgave av første rang, selv om det ikke alltid er like lett å innse dette når vi i det daglige strever med å finne ut av tilsynelatende kaotiske papiransamlinger på et eller annet loft eller en eller annen kjeller (feltarbeid). Det er forholdsvis lett å se verdien i de skriftstykker som oppbevares fra en fjern fortid da skrivekunsten var en sjeldenhet og ethvert dokument et klenodium. Våre dagers masseproduksjon av arkivalier tvinger oss imidlertid til å se på så vel arkivetatens virksomhet, som de arkiver som oppstår, i et ganske annet perspektiv.

For den enkelte medarbeider i arkivetaten kan vel situasjonen fortone seg noe forskjellig, alt etter hvor han eller hun arbeider og alt etter hvilke arbeidsoppgaver som foreligger. Men jeg antar at de fleste føler at de ikke får gjort det de egentlig skulle. De mange årsverk med etterslep når det gjelder ordnings- og registreringsarbeid er velkjent. Produksjonen av framfinningsmidler i form av kataloger o.l. er for lav. Kontakten med arkivskaperne i form av besøk og inspeksjoner blir for dårlig og for uregelmessig, og vår autoritet som arkivfagfolk vis-a-vis arkivskaperne føles ofte mangelfull. En ålt for stor del av Arkivverkets arbeidskraft går med til den daglige publikumsservice. Sånn vil det etter all sannsynlighet fortsette å være så lenge vi ligger etter med bl.a. det ordningsarbeid, den katalogproduksjon, den mikrofilmproduksjon som kunne gjøre publikum langt på vei selvhjulpne i ekspedisjonen og på lese-

salen, og så lenge vi fortsetter å motta arkiver som ikke er avleveringsklare fra arkivskaperens side. Dermed blir dette en ond sirkel som bare kan brytes ved en temmelig drastisk omprioritering innenfor de arbeidsoppgaver Arkivverket er pålagt.

I dette ligger det selvsagt at Arkivverket etter min mening ikke kan ta på seg nye oppgaver som f.eks. en sterkere innsats når det gjelder privatarkiver eller andre ikke-statlige arkiver uten at ressurstilførselen til Arkivverket økes betraktelig. En utvidelse av arbeidsområdet uten en tilsvarende økning av de ressurser som stilles til disposisjon vil være halsløs gjerning, og helt sikkert føre til en enda sterkere følelse av frustrasjon og utilstrekkelighet blant de ansatte i etaten.

Arkivetaten er i utpreget grad - og i mer enn en forstand - i besittelse av et janus-ansikt. Vi skal gi de forskjellige organer innenfor statsforvaltningen råd, hjelp og veiledning - ja endog pålegg kan komme på tale - i arkivfaglige spørsmål, dels for å bidra til å gjøre statsforvaltningens administrasjon så effektiv og problemfri som mulig, dels for å sikre at de arkiver som til sist ender hos oss skal være så velordnede og lett tilgjengelige som mulig. Etatens andre ansikt er vendt mot kulturlivet, mot forskningen, og, synes jeg det er viktig å ta med, mot massemedia - altså mot informasjonsbrukeren i vid forstand. Arkivverket har tradisjonelt følt og påtatt seg ansvar for alle kategorier av forskning, alle nivåer av kunnskapsøken, både den som bedrives i de etablerte miljøer ved universiteter og høyskoler, og den som bedrives av amatører på de forskjellige felter. Det er en viktig kjennsgjerning å presisere akkurat i denne sammenhengen at samtidig som Arkivverket er en del av statsforvaltningen er den også en formidlende instans mellom forvaltningen og informasjonsbrukeren. I dette ligger svært mye av vår etats egenart og særstilling. Den har ikke bare et janus-ansikt - den skal også tjene to herrer. Staten er vår arbeidsgiver. Men implisitt i det oppdraget vår arbeidsgiver har gitt oss ligger også plikten til å tjene offentligheten, enkeltindividet, borgeren. Det faktum innebærer en formidabel utfordring - og

en fare. Det er selvsagt avgjørende viktig at Arkivverket har et godt og tillitsfullt forhold til statsforvaltningens øvrige organer, til arkivskaperne. Arkivverket skal være et sted der forvaltningen - byråkratiet - tillitsfullt kan plassere sine arkiver.

Men det er også viktig at Arkivverket bevarer en betydelig grad av selvstendighet og uavhengighet i forhold til de samme organer. Det skal være en pålitelig databank for hele almennheten. Den vest-tyske riksarkivar Hans Booms holdt i 1979 et foredrag under tittelen "Arkivene i spenningsfeltet mellom forvaltning, forskning og politikk". Hans utgangspunkt var naturlig nok tyske erfaringer, bl.a. stormen omkring den daværende ministerpresident i Baden-Württemberg, Filbinger. Men de betraktninger Booms gjorde seg om arkivenes formidlerrolle tror jeg har en mer allmenn gyldighet. (Nå ble forresten ikke det norske arkivverket fullstendig uberørt av Filbinger-saken, idet den samme Filbinger hadde vært tysk krigsrettsdommer i Norge under okkupasjonen, slik at også vi fikk henvendelser fra Tyskland med anmodning om dokumentasjon). Booms uttrykker seg slik, på karakteristisk tysk maner: "å leve i et ansvarforhold til offentligheten er også for arkivmedarbeidere, mer eller mindre, alt etter deres arbeidsfelt, blitt en eksistenskategori". 2)

En økende interesse for historie, et økende krav om informasjon, et sterkere krav til byråkratiet og forvaltningen om større grad av åpenhet er en realitet. Dette framkaller uvegerlig i sin tur et behov hos forvaltningen til i noen grad å beskytte seg, enten ut fra et ønske om å forsvare enkeltindividets interesser, eller rett og slett for å forsvare sin egen arbeidsro. Dessuten må en vel kunne si at det i forvaltningsorganene ofte gjør seg gjeldende en tradisjonell motstand mot innsyn, en skepsis til og noen ganger direkte motvilje overfor forskning og forskere som ønsker å benytte arkivalier fra offentlige organer som kildegrunnlag. Utslag av en slik holdning har en i de siste årene kunnet se f. eks. i forbindelse med den danske forfatteren Thorkild Hansens bok om Hamsun, i forbindelse med en hovedoppgave i historie om norsk flyktningepolitikk i 30-åra og i forbindelse med den nylig

utkomne boka om Anders Jahre. Veien herfra til en motvilje mot å avlevere arkiver til Arkivverket uten først å foreta kassasjoner ut fra andre enn rent arkivfaglige kriterier kan være kort. Det er tvilsomt om Arkivverket har den autoritet som trengs for å kunne avverge eventuelle slike kassasjoner.

De kassasjonsregler som er gjeldende i Norge har ikke fungert tilfredsstillende. Dels har det vist seg vanskelig for arkivskaperen å praktisere dem, dels har det vært umulig for Arkivverket å se til at de blir praktisert. Hovedprinsippene i våre regler for arkivdannelse og kassasjon i statsforvaltningen bygger i mangt på det system som engelskmennene innførte i 1950-åra. Den grunnleggende filosofi bak det engelske system er etter det jeg har forstått at kassasjonene skal foretas av arkivskaperen selv, og at arkivskaperen selv også bestemmer - innenfor visse rammer - hva som er bevaringsverdig. For å sette det på spissen: Det forvaltningen kan klare seg uten, kan også ettertiden klare seg uten.³⁾ Heller ikke i England har dette vært noen suksess. Den såkalte Wilson-rapporten som kom i fjor var visstnok meget kritisk, og den engelske riksarkivaren har kalt systemet "a complete failure".⁴⁾ Som et meget hendig apropos til dette kunne den engelske søndagsavisa "The Observer" for ikke så lenge siden berette om en veritabel kassasjonsskandale, som jeg ikke kan motstå fristelsen til å referere her. Det viser seg at det britiske utenriksdepartementet har tilintetgjort praktisk talt hele arkivet etter det såkalte "Information Research Department", en avdeling under Foreign Office som i 1950-åra hadde som formål å drive antikommunistisk propaganda eller opplysningsarbeid rundt om i verden. "The Observer" setter denne kassasjonen direkte i forbindelse med det faktum at disse arkivene sto for tur til å bli åpne for allmennheten etter 30-års regelen.⁵⁾

Anthony Fagin fra den engelske arkivinspeksjonen kunne fortelle at lordkansleren (den øverste ansvarlige for forvaltningsarkivene i England) kjente til disse arkivene i hovedtrekk, men at verken han eller hans medarbeidere ser seg i stand til å inspi-

sere alle de arkiver som departementene foreslår av sikkerhetsgrunner ikke å avlevere til Public Record Office. Det er likevel ganske klart at etter loven har ikke arkivskaperen anledning til å foreta slike kassasjoner uten etter lordkanslerens samtykke.

Men dette var altså i England, og ikke i Norge. Kassasjoner av samme dramatiske karakter kjenner vi vel ikke til her i landet. Nærmest kommer makuleringen av det såkalte "sladreakivet" fra mottakersentralen for norske flyktninger til Sverige under krigen. Det vi vet om denne saken er at justisministeren skal ha gitt klarsignal til makulering, angivelig fordi arkivet inneholdt opplysninger som var tvilsomme, feilaktige eller kunne antas å bli misbrukt. Arkivverket ble aldri rådspurt i saken, og vi vet heller ikke hvem som foretok kassasjonen, når den ble foretatt, eller om den i det hele tatt er blitt foretatt. Arkivet er i hvert fall forsvunnet, og med det et stykke av vår okkupasjonshistorie.

Kassasjoner i forvaltningens arkiver på grunnlag av andre enn rent arkivfaglige kriterier, og uten at Arkivverket orienteres eller rådspørres, er ubetinget en permanent mulighet. Botemidlet mot dette er - i hvert fall et stykke på vei - at Arkivverket bedre blir satt i stand til å gjøre den jobben det egentlig skal, gjennom faglig dyktiggjøring innad i etaten, og gjennom en mer forsvarlig lovregulering av arkivstellet i landet utad. En mer gjennomarbeidet og enhetlig lovregulering av Arkivverkets ansvar og myndighet sammen med en intern faglig opprusting vil virke i retning av en sterkere selvstendigjøring av Arkivverket i forhold til byråkratiet for øvrig, og øke etatens mulighet for å bli lyttet til og bli tatt hensyn til i vår kontakt med arkivskaperen. Vi må i høyere grad bli en myndighet, og ikke bare et serviceorgan.

En arkivlov vil som sagt være et skritt i denne retningen. Like viktig er det andre elementet jeg har nevnt - den faglige opprusting internt. Med dette tenker jeg først og fremst på en faglig-teoretisk skolering. Arkivteori - eller arkivvitenskap

overhodet - er en forsømt disiplin i Norge. Derfor er vi foreløpig ute av stand til å takle det helt fundamentale problemet for enhver arkivetat idag, nemlig kassasjonsproblemet. Når jeg har nevnt at arkivteoretisk skolering er vesentlig for vår evne til å sette vår vilje i gjennom hos arkivskaperen, så er det ikke minst ut fra den oppfatning at teorien skal avføde entydige og praktiske kassasjonskriterier. Jo mer vi kan hjelpe arkivskaperen å kassere, jo gladere vil han bli i oss. Og jo bedre vil våre muligheter være for å sikre at de arkivalier som først og fremst bør reddes for ettertiden, virkelig blir overlatt til Arkivverket.

Hva så med vårt forhold til informasjonsbrukerne, til forskningen og til allmennheten? Umiddelbart fortøner det seg som om arkivskaperen og informasjonsbrukeren har motstridende interesser, i mellom hvilke Arkivverket skal spille meklerens rolle. Arkivskaperne ønsker å kassere mest mulig, brukerne ønsker å bevare mest mulig. Edb-teknologien setter dette i skarp relief. Edb i informasjonsbrukerens hånd utvider det mulig anvendbare kildegrunnlag enormt. Edb i arkivskaperens hånd muliggjør på den annen side kassasjoner av et annet omfang og en annen karakter enn før. Jeg vil imidlertid ikke ta opp hele denne problematikken her, men nøye meg med å si at det i virkeligheten også må være i brukerens interesse at Arkivverket blir i stand til å forme arkivmassene, "gestalte" dem, på en slik måte at det brukeren til slutt tilbys blir et overskuelig og håndterlig konsentrat av arkivskaperens dokumentproduksjon. Arkivmedarbeiderens oppgave er å framskaffe mest mulig informasjon ved hjelp av minst mulig dokumentasjon, har den østerrikske arkivteoretikeren Walter Goldinger erklært.⁶⁾ Jeg har lyst til å legge til at arkivteorien bør være som en skarpslepen operasjonskniv, som vi kan skjære dypt med uten å skade vitale organer. Vi må mer bevisst og aktivt ta på oss oppgaven som arkivformere, selv om det er lett å mobilisere motforestillinger mot en slik virksomhet. Vi skal da vel ikke manipulere med arkivene? Det som er ganske klart er at dersom ikke vi tar på oss ansvaret for å forme arkivene, så vil andre gjøre det, enten arkivskaperen selv eller

de rene tilfeldigheter.

Ser vi oss rundt i verden, så vil vi snart oppdage at f.eks. de sosialistiske landene har det enklere enn oss på dette punkt. Der eksisterer ikke dette som noe problem, fordi statens offisielle ideologi - marxismen-leninismen - er bygget inn i selve arkivteorien på en måte som umuliggjør noe motsetningsforhold mellom arkivfaglig virksomhet og politisk funksjon.7) De har på dette teoretiske fundament kunnet utforme en konsekvent kassasjonspraksis som etter det jeg forstår er effektiv, uten at jeg kjenner til noen eksakt kassasjonsprosent. Men vender vi blikket vestover, mot USA, så hevder de der at de kasserer mer enn 99% av den produserte arkivmasse.8) En arkivteori, en "operasjonskniv", som er så skarp at kassasjoner av et slikt omfang blir forsvarlig - såvel fra forvaltningens som fra brukernes synspunkt - må være et studium verd.

Vi vil antakelig med utbytte kunne studere både østlig og vestlig arkivteori og arkivpraksis.

Et poeng for meg er det at et mer solid faglig-teoretisk fundament for Arkivverkets virksomhet vil ha en frigjørende, selvstendigjørende effekt også i dets forhold til forskningen. Arkivverkets daglige selvstendigjøring innebærer at vi verken skal overlate til byråkratiet eller til forskningen å bestemme hva som er arkivverdige og hva som kan kasseres. Det skal være Arkivverkets ansvar å bestemme det, og det er min oppfatning at vi på et eller annet vis må lete etter kriteriene i arkivene selv, uten å skjule til hva forskerne interesserer seg for i øyeblikket eller kan tenkes å komme til å interessere seg for i fremtiden. Med andre ord, jeg heller nærmest til et slags "gestalt"-teoretisk standpunkt 9) i synet på hva et arkiv er.

Arkivverkets selvstendigjøring i forhold til forskningen består derfor slik jeg ser det, og som jeg har antydnet, av to hovedelementer. Vi skal for det første etablere vår egen faglig-teoretiske plattform, og derpå helst også vårt eget forskningsfelt, og ikke strebe etter å bli et haleheng til den histo-

riske eller samfunnsvitenskaplige forskningen. For det andre er det vi arkivfagfolkene som kan og skal avgjøre arkivalienes bevaringsverdi, og ikke historikerne eller samfunnsviterne.

Får jeg helt til slutt lov til å gjøre et forsøk på å sammenfatte. Jeg tenker meg altså en mer selvstendig, en mer aktiv, en mer utadvendt arkivetat. Det er tross alt nasjonens største database - for å bruke et tidsmessig ord - som er vår arbeidsplass. Verktøyene vi trenger for å få til dette er en arkivteori og en arkivlov. Begge deler er antakelig billige i anskaffelse regnet i kroner og øre, men vil kanskje koste noe i form av omvurderinger og omstillinger når det gjelder Arkivverkets og den enkelte arkivmedarbeiders oppgaver og rolle.

Dette innlegget er ment som et forsøk på å antyde hvorhen vi bør komme, uten at jeg kan si jeg har vært i stand til å gi så svært mange praktiske anvisninger. Men kan vi bli enige om målet - det er jo slett ikke sikkert - så kan vi kanskje også etter hvert finne ut hvordan vi skal komme dit.

Henvisninger:

- 1) FAD, Statens personaldirektorat, Opplæringsavdelingen: Norske arkivbestemmelser 1904 - 1981. Utvalg og register ved Jørgen Marthinsen, Oslo, 1982
- 2) Der Archivar 1980, sp. 19.
- 3) "..... the papers which a historian of the future may wish to have perserved will in practice automatically be included among those which Departments find it necessary to keep for more than a short period for their own Departmental purposes."
Committee on Departmental Records Report, 1954, s. 30.

- 4) Alfred W. Mabbs i samtale med undertegnede 4.9.1981.
- 5) "These moves to conceal large slices of Foreign Office history come as the cold war era begins to fall within the 30-years release rule for government archives".
David Leigh og Paul Lashman i The Observer 28.2.1982.
- 6) Archivalische Zeitschrift 1980, bd. 76, s. 13.
- 7) Se f.eks. Gerhard Exner: Das sozialistische Archivwesen der DDR - Bilanz und Ausblick. Archivmitteilungen 1, 1980,s. 2 - 4.
- 8) Jan Lindroth: Arkivgallring i USA - en litteraturstudie. I Arkivvetenskapliga studier 5, s. 253. Stockholm 1982.
- 9) Arthur Zechel: Werttheorie und Kassation. I Der Archivar 1965, sp. 1-16.

EGIL NYSÆTER:

SYNSPUNKT PÅ NORSK ARKIVARBEID: ANSVARSOMRÅDE,
ARBEIDSOPPGAVER OG RESSURSA.

Kvar einaste dag vert det produsert store mengder kjeldemateriale. Ein del av dette kjeldetilfanget er det viktig å ta vare på for kortare eller lengre tid for ulike formål som dokumentasjon, forskning og kulturarbeid.

Ansvar for at kjeldemateriale vert teke vare på er delt på mange instansar. Sentrale faglege styresmakter er riksantikvaren, riksarkivaren og riksbibliotekaren. Oppbevaringsansvaret er delt på arkiv, bibliotek og musé. Framveksten av nye informasjonsunderlag slik som film, lyd- og magnetband, og enklare trykkemetodar har tilsynelatande ført til at det er vanskelegare no enn før å avgjera kva som skal reknast som arkivmateriale eller biblioteksmateriale 1). Ein vanleg definisjon av omgrepet 'arkiysaker' er "dokument som er skapt eller mottatt av ein arkivskapar (institusjon, bedrift, privatperson o.l.)". Dokumenta kan finnast i ulike former: vanlegvis som uttrykt materiale, men også som trykksaker, rundskriv, film, lyd- og magnetband, videoplater m.m. Til arkivet høyrer også eitt eksemplar av kvar publikasjon institusjonen gir ut. Dette siste kan skapa problem når det dreier seg om institusjonar som har som hovudoppgåve å produsera informasjon slik som aviser, forlag og kringkasting. Ei naturleg arbeidsdeling mellom arkiv og bibliotek synest å vera at masseprodusert materiale vert avlevert til biblioteka, medan arkiva tar vare på materiale som finst i svært få eksemplar og som må kassasjonsvurderast.

Det naturlege må difor vera at dei statlege arkivstyresmaktene vert tillagt det øvste faglege ansvaret for foto, film, videogram, lyd- og magnetband. Oppbevaringsansvaret må delast på Arkivverket, biblioteka og Norsk Filminstitutt, slik at dei to sistnemnde institusjonane tek vare på masseprodusert materiale slik som grammofonplater, lyd- og videokassetar, film og kanskje

allment tilgjengelege private databaser. Som kjent vert desse spørsmåla no drøfta i Utvalet til å greie ut arkivering av skrift, lyd og bilete.²⁾

Ei anna viktig kjeldegruppe, som ingen i dag synest å kjenna eit overordna ansvar for, er dei mange forskingsarkiva som finst ved forskingsinstitusjonane. I 1977-1980 finansierte NAVF eit prosjekt for oppsporing og registrering av vitskapsarkiv ved Norsk privatarkivinstitutt. Arbeidet vart utført av Gro Hagemann som i ein kort artikkel om prosjektet skriv, at "det er viktig å understreke det store behov som eksisterer for mer permanent ansvar for vitenskapelige arkiver", og at "Arkivverket har en stor oppgave i å påvirke forskningsinstitusjonene til å sørge for egne arkiver, men også til å ta vare på privat materiale som skapes innenfor den enkelte institusjon".³⁾

Det føregåande viser at det i dag finst verdifullt arkivmateriale som ingen har noko klart definert ansvar for. Det framstår difor som viktig å få klarlagt Arkivverket sitt ansvarsområde, og kva forhold det bør vera mellom Arkivverket og dei viktigaste samarbeidspartnarane: offentlege og private arkivskaparar, andre oppbevaringsinstitusjonar og andre faglege styresmakter innan områda kulturvern og dokumentasjon.

Kva bør så vera Arkivverket eller rettare sagt riksarkivaren sitt ansvarsområde? Etter mi meining er det behov for å få slått fast at riksarkivaren skal vera øvste faglege styresmakt her i landet for den type kjeldemateriale som det er rimeleg å definera som arkivsaker, og for dei institusjonar som tar vare på arkiv, uavhengig om arkivskaparane eller oppbevaringsinstitusjonane er statlege, kommunale, halvoffentlege eller private. Det er sterkt ønskjeleg at Arkivverket vert bygd ut til ein slagkraftig arkivetat som kan gjennomføra ein samla og heilskapleg arkivpolitikk i samsvar med dei retningslinjer våre øvste styresmakter drar opp.

På ei rekkje område er det behov for klarare utforma retningslinjer. Nokre problemfelt er alt nemnt, fleire skal nemnast i det følgjande.

Riksarkivaren har som kjent fått fullmakt til å føreta inspek-

sjon og gi føresegner for oppbevaring og ordning av arkiv innanfor statsforvaltninga, samstundes som det er fastsett avleveringsplikt for desse arkiva. Men det er diverre uklart kva som er meint med omgrepe 'statsforvaltning'. Her trengst både teoretisk og praktisk grensegang. Avleveringsplikta bør omfatta alle heil- og halvstatlege institusjonar og bedrifter inkludert t.d. aksjeselskap med større statlege aksjepostar. Det er vidare behov for å få fastsett klare reglar for arkiva til institusjonar som går over frå å vera statlege til å verta kommunale eller fylkeskommunale, eller omvendt. Det same gjeld kontor som er halvt statlege, halvt kommunale.

Endeleg trengst det å få kontroll med arkiva etter dei mange offentlege utvala, og ein klar lovheimel for å krevja tilbake offentlege arkivsaker som er tekne vare på av private eller andre oppbevaringsinstitusjonar.

Forholdet mellom det offentlege og dei private arkivskaparane er så å seia ikkje lovregulert. Unntaka finn ein i Lov om kulturminner som slår fast at staten eig herrelause arkivsaker frå før 1537, og at ein ikkje utan løyve kan føra ut av landet arkivsaker eldre enn 100 år som har kultur- eller personalhistorisk interesse.⁴⁾ Medan dei antikvariske styresmaktene har høve til å fredda materielle kulturminne i privat eige, finst ikkje tilsvarende lovheimel for å forhindra kassasjon av verdifullt privat kjeldemateriale. På denne bakgrunn er det overmåte gledeleg at departementet i kulturmeldinga seier at "det må vurderast om det er formålstenleg å gi reglar om sikring av privatarkiva til visse typar organisasjonar, institusjonar og verksemdar"⁵⁾.

Det er også mange uløyste problem når det gjeld forholdet mellom Arkivverket og andre oppbevaringsinstitusjonar som tar vare på arkiv.

Kommunearkiva er i dei fleste deler av landet ei arkivalsk brakkmark, noko som Arkivverket lyt ta sin del av ansvaret for. Den viktigaste innsatsen vi i dag kan gjera for dei kommunale arkivsakene er å medverke til fastsetjing av organisatoriske rammer for det kommunale arkivarbeidet. Det langsiktige målet må vera å få etablert eit sjølvstendig kommunearkiv med akseptable

arkivmagasin, og med fast tilsett og fagleg kvalifisert personale i kvar kommune i landet. På kort sikt må det la seg gjera å etablere interkommunale arkivordningar. Mange kommunar deltar alt i eitt eller fleire slike interkommunale tiltak. Både eksemplet Interkommunalt arkiv i Rogaland, og dei mange planane om lokalhistoriske arkiv eller samlingar viser at det kan skaffast pengar til arkivarbeid i kommunane.

Interessa for skiping av ulike lokale arkivsamlingar har i fleire tilfelle ført til ønskje om overføring av delar av dei kommunale arkivsakene til slike samlingar. Vårt standpunkt bør vera at dei kommunale arkivsakene høyrer heime i eit sjølvstendig kommunearkiv, og at den beste arkivfaglege løysinga må vera at også arkivsaker av privat proveniens vert tekne vare på der. Spørsmålet om lokale arkivsamlingar er ellers no til drøfting i eit utval oppnemnt av Norsk kulturråd.

I seinare år har fleire og fleire, både i og utanfor Arkivverket, vorte klar over at privatarkiva er svært verdifulle kjelder til kunnskap om vår fortid. Eit døme er Grunnforskningsutvalet som i si innstilling skriv at det er "bekymringsfullt at arkivverket så godt som ingen mulighet har til å drive oppsøkende virksomhet utenfor den offentlige forvaltning, med sikte på å redde verdifullt materiale fra ødeleggelse. Organisasjonsarkiv, bedriftshistoriske arkiv og fotografier er eksempler på områder hvor det ligger store kulturhistoriske oppgaver og venter".⁶⁾

Som nemnt finst det i dag ingen lovreglar som sikrar framtidig oppbevaring av private arkiv. Heller ikkje er det slik at nokon instans er tillagt noko øvste fagleg ansvar for privatarkivsektoren. Norsk privatarkivinstitutt er ein frittstående statleg institusjon som har til oppgåve å spora opp og registrera private arkiv av alle slag, gi råd til eigarane om ordning og registrering, og rettleia forskarane om arkiva. I den spesielle omtalen av privatarkiv i kulturmeldinga vert det uttalt at: "Delar av arbeidet til privatarkivinstituttet er nært knytte til det statlege arkivverket, og det må vurderast ei nærmare tilknytingsform, eventuelt ei inkorporering av instituttet i arkivverket". Samstundes er det departementet si vurdering at Sekretariatet for

fotoregistrering sitt arbeid er nær knytt til NPI, og at "departementet ser det som ønskjeleg at dei to institusjonane blir knytte saman, eventuelt at dei går inn i arkivverket."

Som nemnt meiner eg at riksarkivaren også bør ha det øvste faglege ansvaret for dei private arkiva. Eg ser det difor som svært ønskjeleg at NPI vert inkorporert i Arkivverket som ein sjøvtendig institusjon. Samstundes er det naudsynt å styrkja Arkivverket sitt arbeid med privatarkiva. For det første ved at det vert slått fast at Arkivverket skal ta mot private arkiv på linje med statlege arkiv, dernest ved at statsarkiva i kvar sine distrikt skal føra tilsyn med oppbevaringsinstitusjonar som tar vare på privatarkiv. Lokalt bør kommunearkiva vera oppbevaringsinstitusjon, medan arkiv av regional og landsomfattande interesse bør avleverast til stats- og riksarkiv.

Som kjent vil departementet med det første setja ned ei arbeidsgruppe til å vurdera organiseringa av Arkivverket. Det er meininga at gruppa først og fremst skal sjå på styringsstrukturen i Arkivverket, men også goografisk og sakleg ansvarsområde saman med forholdet til publikum og forskning, og behovet og føresetnadene for utviding av ansvarsområdet i høve til ikkje-statleg arkivmateriale vil bli vurdert. Nar det gjeld styringsstrukturen er det nemnt i kulturmeldinga at departementet vil finna det naturleg "at det blir vurdert om ein no bør få til eit styringsorgan for arkivverket der både brukarar, styresmakter og tilsette er representerte."

Eg finn det naturleg at det vert vurdert å skipa eit slikt styre eller råd for Arkivverket, og også at den interne oppbyggjinga vert drøfta. Men eg finn det underleg at det i utkastet til mandat for arbeidsgruppa heiter at det no ikkje er aktuelt å vurdera ny lovgjeving innan arkivområdet. Eg kan ikkje heilt sjå korleis ein ny styringsstruktur kan gå i hop med dei forelda instruksane for riks- og statsarkivar frå 1904.

I samband med ein heilt naudsynt revisjon av desse instruksane ville det vera naturleg å samla felles og overordna retningslinjer for arkivarbeidet her i landet i ei arkivlov, slik det er

gjort i andre nordiske land.

Det er med glede ein konstaterer at departementet ønskjer ei vurdering av storleiken på statsarkivdistrikta. Opphavleg femnde kvart statsarkiv om eitt eller flere bispedøme. Før krigen fanst det 7 bispedøme og 5 statsarkiv. Etter krigen har ein fått 3, snart 4 bispedøme, men berre eit statsarkiv i tillegg til eit lite utbygd statsarkivkontor. Dette fører oss over til det viktige spørsmålet om ressursar til arkivarbeid.

Det er sjøvsagt ikkje vanskeleg i ei forsamling av arkivfolk å få tilslutning til krav om meir ressursar til arkivarbeid. Det kan synast verre å få gjennomslag for slike krav hos dei løyvende styresmaktene. Når eg trur at det kan la seg gjera å få auka ressursar til arkivarbeid allmennt og Arkivverket spesielt, byggjer eg det på dei mange teikn om at sentrale styresmakter no innser at arkivområdet har vore underprioritert. Både dei mange utvala som gjeld arkivspørsmål, og kulturmeldinga tyder på at det kan visa seg å vera vilje til å få fram dei midlar som må til. Kulturmeldinga viser ellers at den årlege auken i Arkivverkets budsjett i 1970-åra var monaleg mindre enn f.eks. den auken som musé og bibliotek fekk (7,9 mot 11,6 og 12,9%). Medan Arkivverket har fått for lite pengar til å kunne gjera ein skikkeleg innsats m.a. når det gjeld privatarkiv, har institusjonar med andre arbeidsoppgåver enn arkivarbeid vorte tilført så store ressursar, at dei ikkje berre kan driva innsamling av privatarkiv, men også i ein viss grad kan tilby seg å føra tilsyn med offentlege arkivskaparar. Det er i særleg grad musé og distriktshøgskolar som har hatt midlar til arkivarbeid, slik som t.d. Oppland DH (i lag med 6 musé) og Nordland DH.

Det kan synast som departementet har innsett det uheldige i dei nokså planlause løyvingane til enkeltstående tiltak utanom den arkivfaglege etaten. I alle fall er det i kulturmeldinga nemnt at: "Tilhøvet til arkiv som blir bygde opp i andre statlege institusjonar, må også vurderast, med sikte på ein samla plan for utbygging og fordeling av oppgåver. Ein slik plan må m. a. femne om vidare utbygging av statsarkiva, og prioritering av

denne utbygginga". Eg går ut frå at det med utbygging av statsarkiva er tenkt både på oppretting av nye statsarkiv, nye arkivbygg, betre utstyr og auka personale. Departementet nemner m.a. spørsmålet om å ta vare på databasert materiale, tilsynsfunksjonane og det ønskjelege i "å styrkje publikumsfunksjonen og gjere arkiva meir tilgjengelege".

Eg har sett det som viktigast i dette korte innlegget å snakka mest om rammene for arbeidet vårt, og forholdet mellom Arkivverket og andre oppbevaringsinstitusjonar. Dette er viktige spørsmål som står på dagsorden anten vi vil eller ikkje. Men det er også viktig å føreta ei prioritering mellom dei mange arbeidsoppgåvene som høyrer naturleg inn under vårt ansvarsområde. Vi treng å gå gjennom våre arbeidsrutinar, og undersøkje kva vi gjer, og kor lang tid vi brukar på det. Dessutan må vi tenkje gjennom kva arbeidsoppgåver vi forsømmer. Då er tida inne til, slik Knut Johannessen har formulert det, "å få ned på papiret en skikkelig arbeidsplan, kanskje til og med sette opp et arbeidsbudsjett, på samme måte som vi setter opp våre budsjett- og stillingsforslag".⁷⁾

Kva arbeidsoppgåver bør så vera viktigast for oss framover? Etter mi mening hastar det mest med å hindra at bevaringsverdige arkivmateriale går tapt både innan den offentlege og den ikkje-offentlege sektor. Måtane å gjera dette på er fleire. For det første ved avlevering og innsamling av materiale som står i ferd med å gå tapt. For det andre ved å få arkivskaparane til å ta vare på sakene til eventuell avlevering kan skje, dvs. ved å nå ut med informasjon til dei det gjeld. Mitt inntrykk er at sjølv innanfor statsforvaltninga er det alt for mange som ikkje kjenner til kva ansvar dei har for dei eldre arkivsakene, eller at det er noko som heiter Arkivverket.

For å kunne gjera dette viktige sikringsarbeidet, som også må omfatta databasert materiale, får vi heller finna oss i at vi berre har avleveringslister til mindre brukte arkiv, på same måte som slektsgranskarane etter kvart lyt tola at svarbreva våre er korte, og at vi ikkje har tid til å utarbeida alle dei namneregister som er ønskjeleg. Ellers må vi få dei største

arkivskaparane til sjølv å kosta ordningsarbeid i samband med avleveringar.

Men sjølv med ei slik nedprioritering som her er nemnt, og som dels er gjennomført i nokre arkiv, vil vi ikkje klara å frigjera nok ressursar til å få utført nok feltarbeid. Dvs. utan å verta tilført nye ressursar kan vi ikkje makta å ta vare på anna enn ein mindre del av alt bevaringsverdig arkivmateriale. Sidan meir og meir materiale berre vil finnast på maskinleseleg underlag, kan vi, dersom vi ikkje får meir mannskap, "snart bli ståande utan nok kjeldemateriale til å dokumentere vår nærmaste fortid på ein fullverdig måte", slik det er uttrykt i kulturmeldinga.

Som ei kort oppsummering kan følgjande framhevast: Vi kan konstatera vilje hos dei sentrale styresmakter til å ta alvorleg dei mange uløyste problema innan norsk arkivarbeid. Etter mitt syn må det vera eit mål å få bygt ut Arkivverket til ein slagkraftig arkivetat med eit overordna fagleg ansvar for offentlege og private arkivsaker. Etaten må ha eit formellt og reellt ansvar for tilsyn med arkiva ute hos arkivskaparane og hos ulike oppbevaringsinstitusjonar, samtidig som Arkivverket må vera arkivdepot for privatarkiv av regional og riksomfattande interesse tilliks med arkivsaker av statleg proveniens.

Notar

- 1) Om dokumentomgrepet jfr. St.meld. nr. 23 (1981-82), Kulturpolitikk for 1980-åra (Kulturmeldinga) s. 140.
- 2) Sjå art. Arkivering av lyd, bilete m.v.; Nordisk Arkivnyt 1980, s.64; og Anne Hals: Teledata - problem for Arkivverket eller bibliotekvesenet?; Arkivposten 1981 nr.6, s. 13-17. Også trykt i Synopsis.
3. Gro Hagemann: Registrering av norske vitenskapsarkiver; Nordisk arkivnyt 1981, s. 30-31.
- 4) Lov om kulturminner 9. juni 1978 nr.50, § 12 og 23.
- 5) Kulturmeldinga s. 141.
- 6) NOU 1981:46, Grunnforskningens vilkår i Norge, s. 45.

7) Knut Johannessen: Mer om problemer og problemløsninger for Riksarkivet i de nærmeste årene; Arkivposten 1980, nr.5, s.16.

PANELDEBATT.

Etter Ole Kolsruds og Egil Nysæters hovedinnlegg drøftet et panel videre en del av de problem som de to hovedinnlederne reiste.

Paneldeltakere: Harald Hals, Grethe Haugseth, Liv Mykland Marvik, Ester Olstad, Per-Øyvind Sandberg, Hans Try.

Hovedinnlederne hadde anledning til å få ordet fra auditoriet.

Ordstyrer: Dag Mangset.

Referent: Andres Svalestuen.

Sandberg etterlyste en avklaring med hensyn til vårt ansvar for privatarkivene. Han erklærte seg uenig med Nysæter i at Norsk Privatarkiv-Institutt burde være en del av det offentlige arkivvesen. Sandberg trodde vi burde innskrenke vårt ansvar for privatarkivene ganske sterkt, og pekte i den forbindelse på det omfattende ordningssetterslepet og feltarbeidet når det gjaldt de offentlige arkivene.

Hals mente også at vi som statens tjenere først og fremst skulle ta oss av de offentlige arkiver. Den statlige forvaltning var vårt hovedarbeidsområde. Privatarkivene måtte da komme forholdsvis langt nede på prioriteringslista. En arkivlov ville muligens virke til å høyne vår status i det byråkratiske hierarkiet. Men når ikke de någjeldende bestemmelser kunne håndheves mer effektivt, var det også vår egen skyld. Vi måtte satse mer på en videre intern opplæring. De færreste hadde noen inngående kjennskap til arkivdanningen ute i forvaltningen.

Mykland-Marvik dvelte likeledes ved vanskene med å få gjennomført det gjeldende regelverk. Arkivverket burde få mer preg av å være en myndighet. Vi ville få frigjort atskillige krefter ved en strengere håndheving av avleveringsreglene.

Try tok sitt utgangspunkt i forskjellen mellom hovedinnlederne når det gjaldt prioriteringen av arbeidsoppgavene. Det dreide seg her om en innsnevring (Kolsrud) eller en utvidelse av (Nysæter) oppgavene. Try sympatiserte mest med Nysæters standpunkt ut fra sitt eget syn på hva Arkivverket er og hvordan funksjonene

burde være. Vi måtte ikke betrakte oss selv som isolerte institusjoner, men plassere oss i en vid og klar samfunnsmessig sammenheng. Vi måtte overbevise samfunnet om vår viktighet. Ved å gi oss vide oppgaver ville vi ha de beste muligheter for å få økte bevilgninger. De gamle instruksene pekte i retning av en videre tolking av oppgavene enn det Kolsrud ga uttrykk for gjennom sitt innlegg. Alle norske statsarkiv hadde i større og mindre grad gått inn i privatarkivarbeidet; ingen hadde bare avgrenset seg til de statlige/offentlige arkiver. Det fantes her en solid tradisjon.

Haugseth pekte på at det var et veldig langt sprang fra det å ta inn spredte privatarkiv til oppbevaring og til å ta på seg det generelle ansvar for privatarkivene.

Sandberg hevdet at det viktigste var å få registrert hva som finnes av private arkiver, deretter kunne vi ta stilling til hva som skulle oppbevares. Vi kunne umulig ta vare på alt; i Hordaland f.eks, fantes det 4000 hm bare av bedriftsarkiver.

Hals bemerket at det var temmelig tilfeldig hva som fantes av arkiver av privat proveniens i statsarkivene. Dette kunne sies å reflektere prioriteringen når det gjaldt denne kategorien av arkiver. Vi hadde aldri tenkt skikkelig gjennom denne saken.

Mykland-Marvik støttet tanken om registrering i første omgang. Vi kunne ikke bare "feie inn" privatarkiv uten videre. Dertil måtte vi ta hensyn til den private eiendomsrett. Hun nevnte i denne forbindelse arkivet etter Nes Jernverk, som Aust-Agder-Arkivet gjerne ville hatt til oppbevaring.

Nysæter (fra salen): Vi kan av og til se at dyrebar hylleplass blir brukt til likegyldige offentlige arkiver. Her kunne vi i stedet hatt annet verdifullt kildemateriale. En annen foruroligende ting er at andre institusjoner, som vi må anta sitter inne med mindre arkivfaglig kunnskap, griper inn på vårt suverene doméne. Oppgaver er f.eks. overført fra Arkivverket (Statsarkivet i Trondheim) til Distriktshøgskolen i Bodø (begynnelsen

til nytt statsarkiv?) Ifølge Nysæter var etaten i ferd med å smuldre opp. Arkiverket burde ha overordnede ansvars- og tilsynsfunksjoner når det gjalt alle arkiver. Ellers ville innsamlingen, utvalget etc. bli skjev og tilfeldig.

Hals. Det arbeidet som blir utført av DH i Bodø blir nøye styrt og kontrollert av Statsarkivet i Trondheim.

Kolsrud (fra salen) syntes det var typisk at ingen av paneldebattantene ville tale om kassasjoner, som han anså for å være noe av det aller viktigste i dagens situasjon. Det var vel her tradisjonen med å ta vare på alt som gjorde seg så sterkt gjeldende. Under henvisning til Nysæters bastante påstand om de likegyldige offentlige arkiver, ville han uten videre gå ut fra at de offentlige arkivene var mer verdifulle enn de fleste privatarkiver.

Sandberg kunne ikke si seg enig med Nysæter og Try m.h.t. privatarkivene. Vi måtte tenke økonomi. Dersom vi fikk mere penger, ville vi neppe bruke disse på privatarkivene. Det var viktig å operere ut fra regelverket. Vi er først og fremst pålagt ansvaret for de statlige arkiver. Han etterlyste en samarbeidsavtale med NPI og en bedre koordinering i privatarkivarbeidet. Sandberg kunne ikke dele Nysæters optimisme angående utvalgene og resultatene av deres arbeid.

Olstad mente oppgavene var mange nok fra før av. Vi måtte komme å jour med de velkjente oppgavene (berge og ordne arkiv, intensivere feltarbeidet etc.) Vi måtte utnytte fagkunnskapen hos samtlige personalgrupper. Ved å få vekk noen av de rutinepregede arbeidsoperasjonene fra arkivarene kunne disse få mer tid til feltarbeidet.

Try ville opprettholde det vide perspektivet. Det fantes en tradisjon for å ta vare på privatarkiv. Arkiverket burde ha et allment ansvar for alt skriftlig kildetilfang. Han viste til et utvalg som skal behandle de lokalhistoriske samlingene (Try er medlem), nedsatt av Norsk Kulturråd. De lokalhisto-

riske samlingene har vakt en bred interesse utover i landet. De samler både på trykt og utrykt materiale. Det finnes videre en tilbøyelighet til å se kommunale og private arkivsaker i sammenheng. Try mente at vi måtte ha en positiv holdning til dette fenomenet. Vi kunne ikke forsømme en slik sjanse til å komme inn på dette området med råd, rettleiding og kontroll.

Hals stilte spørsmålet om hvorfor vi ikke har kassert mer, og tilskrev det vår utdanning som historikere. Vi likte ikke å kaste, det var som å skjære i vårt eget kjøtt. For framtida måtte vi orientere oss mer i retning av den arkivskapende prosess. Dette krevde en grundig opplæring i arkivdanning. I første omgang ble det et spørsmål om faglig opprustning.

Nysæter (fra salen) ville komme tilbake til økonomien med henvisning til Sandbergs siste innlegg. Når det gjaldt utvalget som skal behandle organisasjons- og styringsstrukturen i Arkivverket, sto det i utkastet til mandat at arbeidsgruppa også skulle redegjøre for de administrative og økonomiske konsekvenser av sine forslag. - Nysæter sa videre at vi først og fremst måtte få klarhet over hva vi ville bevare. Dernest måtte vi lære å markedsføre oss selv bedre (eksempel: Statsarkivet i Stavanger). Visse arbeidsoppgaver måtte delegeres til kontorpersonalet mens vi ventet på registratorene.

Mykland-Marvik. Vi må foreta en analyse av hva vi gjør. Det kan være fristende av og til å søke tilflukt i brevbunken eller i magasinet framfor å gå ut til arkivskaperne. Hun berørte også arkivenes kulturelle funksjon, og spurte om det ikke var en stor oppgave å bevare og tilgjengeliggjøre arkiver - om vi ikke skulle avstå fra å engasjere oss i bygdebokarbeider m.v.?

Haugseth. Ved Statsarkivet i Trondheim er innført den praktiske arbeidsdeling mellom arkivarene og kontorpersonalet at arkivarene stort sett er fritatt fra de daglige ekspedisjonsrutiner.

Olstad. Vi må stimulere til ansvar, da vil vi også stimulere til ytelse.

Mangset spurte panelistene hvilket synspunkt de foretrakk å legge vekt på - Kolsruds kassasjonsaspekt eller Nysæters bevaringsaspekt. Videre spurte han deltakerne hvilke synspunkter de hadde på arkivteorien og eventuelt en egen arkivlov.

Mykland-Marvik hevdet at vi først måtte lære å bruke de reglene vi alt har. Arkivteorien og kassasjonene hang nøye sammen. Faglig opplæring ville bøte på en viss manglende faglig identitet.

Try kom deretter inn på Arkivverkets selvforståelse og forholdet til forskningen. Hvordan kunne vi stå fram med større tro på oss selv og vår egen verdi? Vi måtte ikke kripe inn i oss selv og bli oss selv nok, men definere oss i forhold til det omliggende samfunn og de behov som fantes i en større samfunnsmessig sammenheng. Våre hovedarbeidsområder gjaldt tjenesteydelser overfor publikum, forvaltningen og forskningen. Try syntes at vi egentlig skulle være fornøyde med å være service-institusjoner på disse feltene. I vårt forhold til forskningen var vårt forhold til historien i videste forstand viktigst. Vi måtte ta konsekvensene av at vi var historikere, etablere et samarbeidsforhold til og ikke kutte over trådene til historiemiljøet. Han var mer forbeholden med hensyn til å oppfatte arkivfaget som en egen disiplin.

Kolsrud (fra salen) påpekte at han ikke hadde sagt at vi ikke skulle være service-organer. Vi måtte ha et samarbeid med forskerne. Men han pointerte sterkt at vi måtte betrakte arkivfaget som et eget fag, og ikke bare en historisk hjelpevitenskap. Der fantes en arkivvitenskap, arkivarene måtte drive selvstudium for å sette seg inn i denne, følge med i den arkivteoretiske debatt og etter hvert selv drive arkivvitenskapelig forskning.

Hals. Vi må drive begge typer forskning, også vanlig historisk forskning. Dette kan begrunnes arkivteoretisk: Det vil hjelpe oss i depotarbeidet, demonstrere hva arkivene kan brukes til, og sette oss i stand til å redegjøre mer fylldig om kildene i

enkelte sektorer.

På spørsmål fra Mangset om hva man ville innskrenke dersom bevilgningene ble kuttet ned, svarte Sandberg at et tremanns-utvalg ved SAO var i ferd med å utarbeide en femårs-plan. Etter en grundig gjennomgang av rutinene, hadde man funnet at det eneste som overhodet var mulig å spare inn var 3/4 årsverk, dersom de ytterligere reduserte arbeidet med svar på brev fra slektsgranskere.

Haugseth. Vi må huske på at publikum er skattebetalere.

Sandberg. Vi har lesesal oppe og kommunikasjoner. Arkivsakene går foran publikum. Vår fremste oppgave er å ta vare på arkivsakene.

Try understreket også bevaringsaspektet, og deretter tilgjengeliggjøringen. Offentlige og private arkivsaker måtte vurderes på lik linje. Vi måtte tenke på bevilgningene i vår utadrettede virksomhet. Selv om han antok at det viktigste var å ta vare på arkivsakene, måtte vi også sørge for at samfunnet fikk øye på oss.

GRUPPEDISKUSJONER. REFERAT.

Etter paneldebatten gikk seminardeltakerne til gruppearbeid. Nedafør følger referat fra de enkelte gruppediskusjonene.

Gruppe 1. ARKIVDANNING - ARKIVBRUK.

Er det naudsynleg at Arkivverket legg mykje arbeid i arkivdanning, eller skal ein konsentrere kraftene om å gjere brukeleg og tilgjengeleg det arkivmateriale ein får avlevert/samlar inn?

Deltakere: Mona Johannessen, Jon Krokmoen, Per Madsen, Dagfinn Mannsåker, Jørgen H.Marthinsen, Esther Olstad, Ranveig Opheim, Liv Oppegaard, Britt Sager, Trond Sirevåg, Eva Øhlckers.

Gruppeleder: Trond Sirevåg.

Referent: Jørgen H.Marthinsen.

Gruppene hadde fått følgende delproblemstilling: Er det naudsynleg at Arkivverket legg mykje arbeid i arkivdanning, eller skal ein konsentrere kraftene om å gjere brukeleg og tilgjengeleg det arkivmaterialet ein får avlevert/samlar inn?

Det var enighet i gruppen om at denne enten/ellerangrepsvinkelen ikke ville være fruktbar. Gruppen presiserte diskusjonsemnet slik: "Bør Arkivverket fortsatt ta hånd om arkivdanning?", og oppfattet dermed problemstillingen som revisjonistisk i forhold til instruksverket fra 1960-årene som fastsetter retningslinjene for Arkivverkets virksomhet overfor forvaltningen.

Diskusjonsemnet var etter gruppens syn preget av å være formet som ledd i en mer omfattende prioriteringsdebatt. Oppgaver knyttet til statsinstitusjonenes arkivdanning settes på en uheldig og ufruktbar måte opp mot arbeidet med å tilrettelegge avleverte arkivsaker for forskningsmessig utnyttelse. Problemstillingen overser den intime sammenheng som eksisterer mellom disse virksomhetene.

Instruksverket fra 1960-årene har gitt Arkivverket sterkt utvidede muligheter til å forme oppbygningen av statlige arkiver med tanke på seinere bevaring og utnyttelse. Utforming av og tilsyn med arkivnøkler og kassasjonsregler skal for det første sikre en forsvarlig og faglig fundert utvelgelse av bevaringsverdige materiale. Det pålagte ansvaret for systematikken i den stålige arkivdanningen gir dessuten store praktiske fordeler. De lettelser som dette "feltarbeidets" tilrettelegging av materiale medfører for arbeidet med å gjøre avleverte arkivsaker tilgjengelige ("depotarbeidet") kan knapt overvurderes. Arkivverkets oppgaver som myndighet overfor forvaltningen underbygger og effektiviserer etatens virksomhet som serviceorgan for forskningen. (TS)

Det ble pekt på Riksarkivarens fullmakter som medfører at Arkivverket ikke kan unnlate å engasjere seg innenfor arkivdanning hos de arkivskapende institusjonene (EØ). Med dette utgangspunktet diskuterte gruppen ønskelighet, forutsetninger og konsekvenser av at etaten fortsatt satser innenfor arkivdanning, eventuelt øker innsatsen innenfor dette feltet. Arbeidet med arkivdanning, herunder avlevering, vil kunne legge beslag på store ressurser. Hvilke konsekvenser vil dette få for depotarbeidet i institusjonene? (PM) Spørsmålet var aktualisert i og med prøveperioden med integrerte arbeidsoppgaver mellom Inspeksjonsavdelingen og Yngre avdeling i Riksarkivet. Det var enighet om at arbeidet i depot og i felt må ta utgangspunkt i eksisterende stillinger og dagens bemanning. Erfaringer fra tilsvarende integrering i Sverige viste at feltarbeidet gikk ut over depotarbeidet slik det sistnevnte arbeidet tradisjonelt hadde vært drevet (DM).

Den klare årsakssammenheng mellom manglende bistand til arkivdanning og etterfølgende behov for depotarbeid ble sterkt understreket (DM, EØ, JK, JHM, RO). Ved god styring av arkivdanningen vil arkivsakene kunne bli lettere tilgjengelig for brukere også etter avlevering. Manglende styring vil uvegerlig skape større behov for ordning etter at arkivsakene er kommet til

Arkivverket (RO). Det ble ansett som mest rasjonelt at Arkivverket som skal ta imot avlevert materiale, er med helt fra arkivsakene blir født. Økt vekt på slikt feltarbeide vil utvilsomt føre til at mer arkivsaker blir reddet for forskningen,

Ordningsetterslepet i RA ble tatt fram som illustrasjon. Dimensjonene i dette var kjent fra strukturutvalgets innstilling og fra innlegg i Arkivposten. Med dagens ressursinnsats på ordningsfeltet vil dette etterslepet ikke være avviklet før midten av det 21. årh.(JHM). Den eneste reelle muligheten til å hindre ordningsetterslepet i å øke vil være å sørge for at avleverte arkivsaker er tilfredsstillende ordnet og registrert før de kommer til Arkivverket. Avleveringslistene må lages av avleverende institusjon og de må være så gode at de kan brukes som kataloger i arkivinstitusjonene. Som eksempel på dette ble det pekt på at Public Record Office i London ikke lenger lager nye kataloger. I stedet blir katalogarbeidet helt basert på avleveringslister, bare med mindre friseringer av redaksjonell art (DM).

For å kunne gi bistand til arkivskapende institusjon mens arkivdanningen foregår, vil det være ønskelig at etatens folk får en viss opplæring innenfor arkivdanning, helst med praksis fra arkivskapende virksomhet (JK). Det ble hevdet at den beste måten å få gjort regelverket kjent på, vil være at Arkivverket engasjerer seg i undervisningen av arkivpersonalet i de arkivskapende institusjonene (EØ). En felles utdanning for arkivar-/arkivregistrator-gruppene og arkivledere i større institusjoner ble også sett på som fruktbart (JK).

Avslutningsvis ble det pekt på at arbeidsoppgaver innenfor fylkeskommunesektoren og oppgaver i forbindelse med nye teknikker innenfor kontor- og arkivfeltet vil medføre at etaten må prioritere arkivdanning. Det ble pekt på at gevinstene ved at Arkivverket satser mer på å styre arkivdanningen kan bli meget store. Ordningsetterslepet vil slutte å vokse og etaten vil få bedre anledning til aktiv prioritering. Man vil kunne berge større mengder viktig kildemateriale samtidig som forskerne/brukerne vil få lettere tilgang til avleverte arkivalier. Rasjonali-

seringseffekten hos de arkivskapende myndighetene vil dessuten kunne brukes i argumentasjonen vis a vis de bevilgende myndigheter for å få flere ressurser (DM, EØ, JHM, TS).

Gruppe 2 I: DEPOTARBEID - SERVICE ELLER FORSKNING?

Ordningsarbeid, rettleiing, forskning - kva plass bør/må kvart einskilt av desse elementa ha? Er det andre element som er like viktige?

Deltakere: Ola Barlaup, Turid Norbye Bugen, Vera Dybfest, Wenche Junker Eikeland, Else Engstad, Grethe Haugseth, Harald Hals, Bernhard Johannesen, Dag Mangset, Jenny Mykland, Andres A. Svalestuen, Sigrun Øverland.

Gruppeteider: Sigrun Øverland.

Referent: Andres A. Svalestuen.

Gruppen kom fram til at de viktigste elementene i depotarbeidet kunne summeres opp som følger:

- Fysisk sikring og oppbevaring av arkivsaker
- Ordning, registrering og katalogisering av avleverte arkiver, og i den forbindelse
- Foreta nødvendige administrasjonshistoriske undersøkelser
- Vurdere kassasjonsspørsmål
- Vurdere adgangsbestemmelser

Nest etter den fysiske sikringen av arkivene, mente gruppen at det viktigste formålet med depotarbeidet er å gjøre de avleverte arkiver tilgjengelige for de forskjellige brukergrupper. Arbeidet med å ordne, registrere og katalogisere må derfor i det vesentligste oppfattes som en servicefunksjon overfor arkivbrukerne. Forskningsaspektet kommer fram i de administrasjonshistoriske undersøkelsene som er nødvendige ledd i ordningsarbeidene. I kondensert form vil disse framtre som innledninger til katalogene, og kan sees som en viktig del av tilgjengeliggjøring. Også kassasjonsspørsmålene vil inneholde elementer av forskning.

Gruppe 2 II DEPOTARBEID - SERVICE ELLER FORSKING?
 Ordningsarbeid, rettleiing, forskning - kva plass
 bør/må kvart einskilt av desse elementa ha?

Deltakere: Anne Brennhovd, Knut Geelmuyden, Ingrid Herland,
 Ellen Elster Martol, Magnhild Paulsen, Alf Rabben, Bjørg
 Rugelsjøen, Knut Skistad, Sigrid Skomedal, Eli Øksnevad, Kari
 Aalberg.

Gruppeleder: Ingrid Herland.

Referent: Ellen Elster Martol.

Spørsmålene i underteksten lød: "Ordningsarbeid, rettleiing,
 forskning - kva plass bør/må kvart einskilt av desse elementa
 ha? Er det andre element som er like viktige?"

Innledningsvis ble det også stilt spørsmål som: Hva blir gjort/
 ikke gjort, hva kan gjøres annerledes, hva er viktigst av våre
 gjøremål?

Gruppen besto av én arkivar og resten kontorpersonale, en sam-
 mensetning som nok satte sitt preg på synsvinkelen.

Det ble understreket betydningen av å yte service, enkelte
 hadde fått beskjed om at det var deres viktigste oppgave. Hjelp
 til de som ikke klarer å finne frem selv ble da fremhevet, for-
 skere o.l. kan lettere hjelpe seg selv. En forutsetning for det
 er imidlertid at materialet er skikkelig ordnet med kataloger.

Dette førte oss over til betydningen av ordning, idet en skikke-
 lig ordning er grunnlaget for at vi kan yte service. Uordnete
 arkiver er nesten ubrukelige og skaper store problemer for frem-
 finning av materiale. Alle vurderte utarbeidelse av kataloger
 svært høyt. Det ble fremhevet at gode avleveringslister da er
 en stor hjelp, de kan til nød også brukes istedet for katalog
 en stund.

Videre ble utarbeidelse av registre nevnt som et viktig arbeid
 som letter tilgangen til materialet både for oss og publikum.

Når det gjelder forskning, ble det fremhevet at det her er snakk om forskning av en annen karakter enn den som nesten bare gjøres for egen del, idet depotarbeid er en arkivfaglig forskning som kommer hele etaten og publikum til nytte. En grundig ordning av et arkiv krever forskning rundt tilblivelsen av dette, det er en nødvendighet for å lage gode kataloger. Det er viktig at denne kunnskapen kommer ut i kataloger og ikke knyttes for meget til person. Det er galt å snakke om enten service eller forskning, idet disse er gjensidig avhengige av hverandre. Det ble også nevnt at hvis personalet fikk anledning til å drive litt forskning i arkivmaterialet, ville de på den måten bli bedre kjent, og ville igjen kunne yte bedre service. I den forbindelse kom vi også inn på at en grundig opplæring av nybegynnere ville virke ressursbesparende og fremme servicen.

Det var altså enighet om at ordning må prioriteres høyt, men de fleste steder var det en tendens til at det druknet blant de daglige gjøremål. Vi drøftet så hva vi kan gjøre for å legge forholdene bedre til rette for ordningsarbeid.

Det er viktig at forarbeidet til avleveringene har vært grundig, dvs. at inspeksjon kommer tidlig inn, og at vi ikke er for snille ved avleveringer.

Videre så vi nærmere på rutinene ved brevbesvarelse og annen service, hva de forskjellige institusjonene gjorde/ikke gjorde i den sammenheng. SAO har allerede kuttet ut utenlandske slektsbrev uten nøyaktige henvisninger, og har kommet fram til at ved å stramme inn overfor de norske, vil ca. 3/4 årsverk bli spart. Alle prioriterte eiendomsundersøkelser, mens rent gårdshistoriske undersøkelser ble avvist. Utskrifter bør bare leveres av gotisk skrift og til rettslig bruk. Det ble foreslått at folk som ønsket kopier av kirkebøker får disse fra mikrofilmene, slik at vi slipper å fotokopiere fra originalene. Rent praktisk ble det foreslått at man satte av en fast tid til ordningsarbeid, hvor man gjorde det uansett.

Spørsmålet om utadrettet arbeid og PR ble nevnt, hvor mye vi skal presentere oss. Kan se ut som om vi ikke har ressurser til det, men på den annen side kan det igjen føre til ressurser.

Hvis vi vil ha fred til å ordne, må vi ikke drive PR, men hvis vi vil ha mer ressurser til å ordne, må vi gå ut og gjøre oss bemerket og uunnværlige.

Vår konklusjon var at det er en gjensidig avhengighet mellom forskning og service. Ordning, inspeksjon og kassasjon har ligget nede og må nå oppprioriteres for at det skal kunne ytes service senere. Ordningsarbeid er på sikt en service overfor alle brukere, i motsetning til den daglige servicen som bare er til hjelp for enkeltpersoner.

Gruppeemne 3: ARKIVVERKET - MOTTAKAR OG/ELLER SAMLAR.
Skal hovedvekta ligge på å ta imot arkiv frå dei
institusjonane som er pliktige til å levere arkiva
til Arkivverket, eller skal ein driva aktivt
samlararbeid i kulturvernperspektiv?

Dette gruppeemnet fall ut, fordi for få melde seg på under dette
emnet.

Gruppe 4: ARKIVINSTITUSJONANE SOM KULTURSENTRA,

Kva rolle spelar arkivinstitusjonane i dag i det lokale/nasjonale kulturliv. Bør/kan denne rolla vere annleis?

Deltakere: Harald Hamre, Bjørg Larsen, Tor L. Larsen, ?
Kåre Olsen, Kari Remseth, Per-Øivind Sandberg.

Gruppeleder og referent: Harald Hamre.

1. Kva rolle spelar arkivinstitusjonane idag i det lokale/nasjonale kulturliv.

Gruppa var sammensatt av representanter fra seks ulike arkivinstitusjoner. Disse institusjonene spiller alle en begrenset rolle i det lokale/nasjonale kulturliv, men i denne sammenheng er det allikevel betydelige forskjeller dem imellom. Ytterpunktene kan sies å være på den ene siden institusjoner som bevisst søker å unngå deltakelse i aktiviteter som en ikke direkte er pålagt og på den andre siden institusjoner som bevisst forsøker å ta initiativ til slike aktiviteter.

Årsakene til disse forskjellene synes først og fremst å være ulike ressurspolitiske holdninger. De sterkt begrensede ressursrammene kan sees som en hindring for utradisjonelle initiativ i og med at institusjonenes primære oppgaver ikke kan løses på tilfredsstillende måte. Fra et annet synspunkt kan nettopp slike initiativ sees som den eneste muligheten til å få utvidet ressursrammene.

2. Bør/kan denne rolla vere annleis?

Det var enighet i gruppa om at arkivinstitusjonene ideelt sett, burde spille en aktiv rolle i kulturlivet. Disse institusjonene forvalter kanskje det viktigste grunnlaget for kunnskap om samfunnets kulturhistorie. Vi har et hovedansvar for formidling: av denne kunnskapen.

De enkelte institusjonene må kontinuerlig vurdere sin egen stilling i denne sammenheng. På lang sikt er det viktig å få

bevilgende myndigheter til å ta konsekvensene av at arkivverket er mer enn et lager for gamle dokument. På kort sikt kan det gjennomføres enkeltstående tiltak som bare i liten grad trenger gå ut over de tradisjonelle arbeidsoppgavene.

Slike tiltak kan være:

- utarbeide undervisningsopplegg for skolen, evt, med deltakelse i undervisning.
- veiledning for bygdeboknemnder o.l.
- foredrag og kursvirksomhet for foreninger og lag.
- spredning av brukskopier og filmkopier til bibliotek og andre samlinger.
- registrering av privatarkiv og fotomateriale.
- arrangere utstillinger i egen regi og/eller i samarbeid med andre institusjoner.

Gjennomføringen av slike tiltak kan i stor grad finansieres utenom arkivinstitusjonenes tradisjonelle budsjetttrammer. Det er imidlertid viktig at all offentlig støtte til arkivarbeid kanaliseres gjennom de offentlige arkivinstitusjonene for å sikre det faglige tilsynet med slikt arbeid.

Fra institusjonenes side er det nødvendig at alle nye tiltak blir gjenstand for en grundig konsekvensanalyse før de settes iverk. Innenfor rammen av trange budsjetter er det av avgjørende betydning at vi ikke tar initiativ som kan føre til en ressursbinding vi ikke har kontroll over eller som gjør oss ute av stand til å gjennomføre våre primære arbeidsoppgaver.

Gruppe 5: KOMMUNEARKIV - MODELLAR.

Det er i dag i bruk eller i utvikling fleire måtar å arbeide med kommunearkiv på. Kva er føremoner og ulemper med dei ulike måtane (Rogaland, Aust-Agder, andre)?

Deltakere: Annbjørg Flobak, Nils Holta, Kjell-O. Masdalen, E. Paasche, Magne Rege, Egil Øvrebø.

Gruppeleder og referent: Kjell O. Masdalen.

Det vil være en ideell fordring at den enkelte kommune selv tar seg av sitt arkiv ved tilføring av de nødvendige ressurser i form av lokaler og faglig utdannet personale. Gruppen er imidlertid klar over at denne fordring bare kan oppnås i de større by- og landkommuner. De øvrige kommuner bør finne fram til løsninger å la Interkommunalt arkiv i Rogaland, selv om vi også kan finne svakheter ved denne modellen. Særlig tenker vi da på det noe usikre økonomiske grunnlaget for det interkommunale samarbeidet i Rogaland. Videre vil vi understreke at arbeidet med de kommunale arkiv må rette seg både mot det historiske som det dagsaktuelle arkivmaterialet i kommunene.

Kommunearkiva bør fortsatt ha en faglig tilknytning til det statlige arkivverket, og det juridiske grunnlaget som ligger i Riksarkivarens inspeksjonsrett bør styrkes. Gruppen mener videre at statsarkivas tilsynsplikt bør styrkes gjennom økte bevilgninger øremerket til arbeide med de kommunale arkiv.

Det økonomiske ansvaret for sikring og ordning av de kommunale arkiv bør imidlertid ligge hos kommunene og forsåvidt også fylkeskommunene.

Til slutt vil gruppa advare mot modeller som kan svekke kommunens ansvar for sine arkiv, ved f.eks. at dette ansvaret overføres til andre institusjoner, det være seg museer, distriktshøyskoler, lokalhistoriske samlinger eller lignende.

GRUPPE 6: PRIVATARKIV - MODELLAR.

Korleis kan ein tenkje seg arbeidet med private arkiv bygd vidare ut i Noreg? Drøft ulike modellar.

Deltakarar: Reidun Groll Borchgrevink, Ida Bull, Hermund Kleppa, Liv Mykland Marvik, John Ragnar Myking, Jan H. Olstad, Sofie Rogstad, Hans Try.

Gruppeleiar: Liv Mykland Marvik.

Referent: John Ragnar Myking.

Innleiingsvis reiste diskusjonsleiaren spørsmålet om Norsk Privatarkivinstitutt burde innlemmast i Arkivverket. Rogstad var ikkje prinsipielt mot tanken, men meinte instituttet i så fall burde ha ein garanti for at Arkivverket prioriterte arbeidet med privatarkiv høgare enn det som til no har vore tilfelle. Rogstad la elles vekt på at NPI sine arbeidsoppgåver i første rekkje er registrering av privatarkiv, og at instituttet ikkje har depotansvar.

Det var elles stor semje i gruppa om at arbeidet med privatarkiv var viktig, og at det burde prioriterast høgt. Ikkje minst var det viktig å skaffa nok magasinplass. Kleppa trudde beste løysinga ville vera desentraliserte depotinstitusjonar, gjerne i tilknytning til eksisterande kommunearkiv. Dei største privatarkiva ville likevel truleg ikkje få plass her, og burde difor overførast til statsarkiva.

Myking meinte ei sterk desentralisering av depotansvaret for privatarkiv ikkje var uproblematisk. Dersom arkiva vart spreidde på mange kommunearkiv, museum og lokalsamlingar, ville dette skapa eit sterkare behov for registrering av desse arkiva, og for sentral planlegging av kva arkiv ein skulle prioritera å ta vare på. Bull gikk inn for at ein sliksentral planleggingsfunksjon burde leggjast til statsarkiva. Rogstad peikte på at ansvaret i dag vert pulverisert mellom bibliotek, kommunearkiv, museum og ulike andre institusjonar. Ho meinte at fylkeskommunen burde

koma sterkare inn i biletet under fagleg rettleiing frå statsarkiva. Fleire deltakarar i debatten streka elles under at det var svært viktig at arkivverket nytta sin faglege autoritet på området, slik at ein i framtida kunne unngå at arkiv vart splitta opp og at berre aktuelle forskningsmessige delar av arkivsakene vart teke vare på.

Olstad meinte arkivverket hadde seg sjølv å takka for at andre institusjonar var så sterkt inne i biletet når det galdt privatarkiv. Dei fleste skjøna nok at arkivverket har den faglege ekspertisen på området, men avdi dei har ei oppriktig interesse av å berga privatarkiva torer dei ikkje venta på at arkivverket skal gripa inn. Rogstad var glad for den sterke lokale interessa, men både ho og fleire andre deltakarar i debatten streka under kor viktig det var med systematisk registrering av det private arkivmaterialet, slik at ein hadde grunnlag for å laga ein prioritert plan for kva arkiv ein skulle ta vare på.

Borchgrevink la elles mest vekt på å oppbevare arkiva der brukarane hadde størst nytte av dei. Try gjekk inn for ei rettleiings-teneste på fylkes- eller statsarkivdistriktsnivå. Rogstad trudde beste løysinga ville vera på fylkesnivå, men fagleg underlagt statsarkiva.

Deltakarane i gruppa var elles samde om at privatarkiv var ein del av arkivverket sitt ansvarsområde, og at ein burde styrkja innsatsen på dette feltet.

Gruppe 7: TRENG NOREG EI ARKIVLOV?

Kan tilhøvet mellom Arkivverket og dei statlege institusjonane og arbeidet med halv-offentlege og private arkiv tenkast regulert ved ei lov? Kva tilhøve er det i så fall som det er ønskjeleg å få regulert lov-vegen - og kvifor?

Deltakere: Anders Frøholm, Anne Hals, Bodil Wold Johnsen, Solveig Ketilsson, Ole Kolsrud, Egil Nysæter, Brita Rikheim, Arne Skivenes.

Gruppeleder: Anne Hals.

Referent: Bodil Wold Johnsen.

Diskusjonen i gruppen gikk omkring følgende spørsmål:

- Er det regelverk vi har i dag godt nok?
Kan dette sammenfattes i en arkivlov?
Trenger dette revisjon i lovs form?
- Hvordan skal en eventuell arkivlov avgrensnes i forhold til arkivverkets myndighetsområde?
Vil en lov styrke arkivverkets myndighetsområde?

Det ble kort opplyst om forholdene i de andre nordiske land. Finland og Sverige har fått sine arkivlover. Danmark har ikke. Den finske loven er den mest omfattende. Det er en rammelov som plasserer arkivansvaret.

I Norge bygger arkivverket på kongelige resolusjoner, og dette grunnlag er for dårlig i følge gruppen. Et eksempel som kan illustrere dette er at datatilsynet i følge dataloven gis kassasjonsrett - i konflikt med og uavhengig av arkivverkets myndighet.

Gruppen mener at arbeidsområdet er så viktig at det bør komme en lov. Selve lovarbeidet vil tvinge arkivverket til å tenke gjennom og definere sine oppgaver. Det er viktig at ikke noe

område faller utenfor. Her kan nevnes grenseoppgang mellom bibliotek - arkivverk og forholdet til muséer og andre institusjoner - private og halvoffentlige. Kommunearkivenes plass må defineres; loven bør ha en statlig og en kommunal del.

Det må gis muligheter til å påse at loven blir fulgt. Men i kraft av loven vil en også kunne øve selvjustis. Etter gruppens mening vil en arkivlov sørge for bedre arkivorden hos arkivskaperen. Fra kommunalt hold ble det uttrykt sterkt at en arkivlov var en forutsetning for at kommunene skal fungere arkivmessig.

Konklusjon:

Gruppen ønsker en bred fullmaktslov som definerer arkivverkets og Riksarkivarens ansvar og myndighet i forhold til statlige - kommunale og private oppbevaringsinstitusjoner og arkivskapere. Loven krever revisjon og samordning av nåværende instruksler.

PLENUMSDEBATT.

Etter hovedinnlegg, paneldebatt og gruppediskusjoner ble arkivpolitiske spørsmål drøftet i plenum:

Deltakere: Anders Frøholm, Brynjulv Gjerdåker, Anne Hals, Harald Hamre, Ole Kolsrud, Dag Mangset, Dagfinn Mannsåker, Kjell Olav Masdalen, John Ragnar Myking, Egil Nysæter, Erling Paasche, Alf Rabben, Laurits Repstad, Sofie Rogstad, Trond Sirevåg, Arne Skivenes, Andres A. Svalestuen.

Referent: Ida Bull.

Diskusjonen før pause dreidde seg om arkivverkets oppgaver og prioritering av oppgaver. Debattantene tok opp problem som var reist i hovedinnleggene og i paneldebatten samme dag. Resultatene fra gruppediskusjonene skulle også tilflyte debatten der det var naturlig. Diskusjonen kom i stor grad til å dreie seg om hvorvidt arkivverket bør begrense seg til å ha ansvar for statsadministrasjonens arkivsaker, eller om ansvarsområdet må utvides til også å omfatte private arkivsaker.

Nysæter mente at man må se på spørsmålet om arkivverkets oppgaver fra et samfunnsmessig synspunkt. Hva er viktig å ta vare på av kilder for å dokumentere vår historie? Hva er det av dette som er arkivmateriale? Dette må være hovedspørsmålet, og utgangspunkt for debatten, ikke de oppgaver arkivverket har idag.

Myking henyiste til at Kolsrud i sitt hovedinnlegg hadde sagt at arkivverkets oppgave var å preservere spor etter den norske statsmaktas aktivitet. Myking mente dette vil gi framtidens historikere et begrenset bilde av vår tids historie. De vil få et inntrykk av statsmakta, og av skjæringspunktet mellom statsmakta og andre institusjoner/individer, men et mangelfullt bilde av samfunnslivet som helhet. For eksempel foretas mange viktige avgjørelser i private bedrifter. Derfor er det viktig å ta vare på også slike arkiver. Mange beslutninger i staten tas etter press fra organisasjoner. Derfor er det viktig å ta vare på

også organisasjonsarkiver. Slike arkiver er enda viktigere for lokalhistorikere. Arkivverkets oppgave er å forsyne framtidens historikere med et allsidig og representativt kildemateriale til å forstå historien. Myking mente at vårt ansvar ikke først og fremst ligger overfor staten, men overfor ettertida.

Kolsrud henviste til at arkivverkets instruksjoner går på statlige organer. Det arkivverket har gjort av andre oppgaver, har vært venstrehåndsarbeid. Slik det er nå, klarer vi ikke engang å ivareta våre oppgaver med de statlige arkiver. Gaper vi over mer, uten å få tilført nye ressurser, vil resultatet bli dårlig arbeid. Vi må tenke over hva som er arkivverdig og arkivuverdig. Bedriftsarkiver er så omfangsrike at de vil sprengte våre ressurser. Kolsrud så ikke på det som noe prinsipp at man bare skal ta vare på statlige arkiver, men disse må prioriteres.

Mangset mente at man først må bestemme prinsippene for arkivverkets oppgaver, uten hensyn til budsjettene. Mange private arkiver kan være viktigere enn enkelte statlige (NAF, LO, Industriforbundet osv.) Det må avgjøres hvem som skal ta vare på dette. Er for eksempel private arkiver viktigere eller like viktige som kontorinstruksjoner i et departement, godkjenning av arkivnøkler osv., så må vi si fra til de bevilgende myndigheter om det.

Skivenes mente at vår oppgave er å være fagfolk, ikke økonomer. Vi må selv ta opp nye ting, prioritere, foreslå utvidelser av fagområde osv., og foreslå midler til det. Det blir de bevilgende myndigheters sak å prioritere dette i forhold til andre oppgaver. Man kan ikke vente at bevilgerne skal ha større entusiasme enn den arkivfolk klarer å bibringe dem.

Svalestuen sa at Kolsrud hadde uttalt seg ut fra det gjeldende regelverk, som omfatter statsforvaltningen. Tolkningen er etter hvert utvidet, slik at vi tar ikke bare forvaltningsarkiver, men også arkiver fra statlige serviceinstitusjoner og statsbedrifter. Skal ansvarsområdet utvides til privatarkiver, bør dette inn i regelverket.

Gjerdåker ønsket å presisere problemstillingen for debatten. Er det vårt ansvar å sørge for at ettertida kan danne seg et sannferdig bilde av vårt samfunn? Først når vi har besvart dette spørsmålet, kan vi diskutere hvordan man best skjøtter dette ansvaret.

Kolsrud var ikke uenig i det som var sagt av flere om at vi har ansvar for ettertida. Spørsmålet er hvordan vi skal ivareta dette. Konsentrasjon om de statlige arkiver vil skaffe mest mulig informasjon med minstmulig dokumentasjon. Skal vi ta alt, er det fare for å lide drukningsdøden. Å si at man skal ta vare på mest mulig for å gi et rikest mulig bilde, er også en måte å løpe fra ansvaret på.

Myking var enig i at poenget er ikke å ta vare på mest mulig, men å få et representativt bilde. Begrenser man seg til statlige arkiver, blir bildet skjevt. Man må begrense, kassere, både i privatarkiver og i statlige arkiver. Myking refererte også fra gruppa som hadde diskutert privatarkiver. Der var det blitt pekt på at det ofte var en motsetning mellom den lokale interesse og forskerinteressene - det er ikke alltid de samme tingene disse gruppene er interessert i å bevare. Behovet for veiledning var blitt fremhevet, og mulighetene for å få bevilgninger fra fylkeskommunale og kommunale myndigheter til en veiledningstjeneste, som bør ligge under statsarkivene, var blitt nevnt.

Anne Hals nevnte at gruppa som hadde diskutert arkivlov, hadde foreslått en utvidelse av riksarkivarens myndighet, slik at han får inspeksjonsmyndighet overfor de institusjoner som oppbevarer private arkiver, på samme måte som overfor de kommunale og statlige arkiver.

Sirevåg mente også at privatarkiver kunne være like viktige som statlige arkiver. Man må skille mellom formelt ansvar og moralsk ansvar. Arkivverkets ansvar ligger formelt på det statlige plan. Dette må utvides slik at man også formelt får ansvar for privatarkivene. En annen løsning ville være at staten ble nødt til å

bygge opp en ny arkivetat på siden av den statlige,

Gjerdåker mente Sirevågs modellbruk var litt for snau - det kan tenkes andre løsninger enn de to Sirevåg pekte på. Han konstaterte ellers at mange mente at vi har et moralsk ansvar overfor ettertida. Spørsmålet må da bli hva slags arkivsaker vi må ta på oss arkivansvaret for, for at ettertida skal få et korrekt bilde.

Masdalen mente også at arkivverket har ansvar for å bibringe ettertida et mest mulig korrekt bilde av historien. Derfor må man også ta seg av kommunearkivene. Det ville være ønskelig at kommunene selv tok seg av dette, men de fleste kommuner har ikke ressurser til å gjøre det skikkelig. I gruppa som diskuterte kommunearkiv, hadde man vært inne på flere modeller for organisering av arbeidet med kommunearkivene. Gruppa mente at Rogalandsmodellen har mange fordeler. Masdalen mente arkivverkets tilsynsmyndighet er for svak, fordi det ikke kan pålegge kommunene å bevilge penger til å sikre sine arkiver. Her kan det være behov for regulering i en arkivlov. Han mente at hovedansvaret fortsatt må ligge hos kommunene og fylkeskommunene, men at arkivverket ikke kommer utenom sitt ansvar for disse arkivene, og må ha tilsynet med dem. Dette vil også være en brukbar modell for privatarkiver.

Rabben mente at staten ikke hadde, og ikke kunne få noen rett til å inndra private arkivsaker.

Svalestuen henviste til at det var sagt at det ikke fantes noen innenfor arkivverket som hadde som oppgave å ta vare på privatarkiver. Han pekte på at vi jo har privatarkivinstituttet, som har privatarkivene som sitt ansvarsområde. Dette måtte vel også kunne få en depotfunksjon.

Rogstad sa at det ikke var snakk om at privatarkivinstituttet skulle være en depotinstitusjon - det ville være en umulig sentralisering. Det hadde derimot vært snakk om en formell innlemming av instituttet i arkivverket. Hun mente at det på departementalt

hold ikke ble sett på som noen urimelig tanke at arkivverkets ansvar ble utvidet til også å omfatte privatarkiver. Som svar til Rabben sa hun at det selvsagt var snakk om frivillig avlevering.

Paasche henviste til sin dobbeltfunksjon som kommunearkivar, med arbeid både med arkivskaping og bevaring av gamle arkiver. Hittil hadde arbeidet konsentrert seg mest om arkivdanningen, men det ville bli lagt mer vekt på de historiske arkivene etter hvert. Han hadde hatt kontakt med Rogalandsarkivet. Han mente at de store kommunene greier seg bra, men for de små kommunene kunne det være en bra løsning med en fylkeskommunal arkivordning. Statsarkivet må være nærmeste faglige instans.

Mangset spurte de som var skeptiske til utviding av arbeidsområde, hva de vil råde de som skal sitte i departementsutvalget for arkivverkets organisering, til.

Kolsrud ville ikke gi noe råd. Arkivverket kan ikke skifte arbeidsfelt slik som en forsker kan. Han presiserte videre at han ikke så private og offentlige arkiver som like viktige uten videre. Den offentlige forvaltningens arkiver er mer representative for samfunnet enn noe privatarkiv er. Statsforvaltningen griper også inn på flere områder enn tidligere.

Rogstad presiserte at ingen har ment at arkivverket skal slutte å interessere seg for statlige arkiver, privatarkivene må komme som et tillegg.

Nysæter nevnte at det finnes hjemmel for å ta imot privatarkiver allerede i stiftsarkivarenes instruksjer fra 1904. Det var også signaler i denne retning fra riksarkivaren i 1970-åra, og i departementets mandat for det nye utvalget. Han ønsket et helhetlig arkivverk med inkorporering, ikke en riksarkivar 2, som Sirevåg hadde nevnt muligheten av.

Skivenes ville se kommunearkivenes funksjon noe videre enn Paasche, med ansvar ikke bare for kommunale arkiver, men også for private arkiver som kan si noe om kommunens historie. Han

mente videre at det var en tendens til å glemme kommunearkivene i debatten. Disse har vært et problem for statsarkivene, men de kan bli en ressurs, også når det gjelder å ta vare på privatarkiver. Løsninger for privatarkivene som glemmer kommunearkivene, vil være dødfødte. Skivenes mente også at arkivverkets myndighet overfor kommunearkivene er for svak. Det vil være en støtte for kommunearkivarene i budsjettssammenheng å få pålegg fra Riksarkivaren eller Statsarkivaren. Skivenes mente de lokalhistoriske samlingene er en farlig vei å gå, man må bygge på kommunearkivene. En arkivlov vil måtte innarbeide kommunearkivene i arkivverket.

Mannsaker mente at det ikke bare er de arkivtyper som er uttrykkelig nevnt i instruksene som ansees som viktige. Som eksempel nevnte han Stortingets arkiv, som ligger utenfor arkivverkets ansvar. Man må ikke ta det så tungt at privatarkivene ikke er nevnt i instruksene. Dette betyr ikke at det ikke er hjemmel for å ta seg av dem; hjemmel kan man også få gjennom sedvane. Den store forskjellen er at for offentlige arkiv har vi eneansvaret, når det gjelder privatarkiver kommer mange andre institusjoner inn.

Etter pause refererte Hamre først fra gruppa som tok for seg arkivene som kulturinstitusjon. Mange typer aktiviteter ble nevnt, og behovet for skikkelig planlegging ble presisert.

Etter pause dreidde diskusjonen seg ellers om behovet for en arkivlov, og hvordan den skal se ut.

Anne Hals refererte fra gruppa som spesielt hadde diskutert arkivlov. Gruppa hadde gått ut fra at vi trenger en arkivlov, og konsentrerte seg om årsakene til dette, og hvordan loven bør se ut. Det er erfaring for at gjeldende regelverk blir lite respektert. Det finnes også lover som slår i stykker reglement som arkivverket har brukt. Som eksempel på det nevnte hun lov om personregistre, som gir Datatilsynet omfattende kassasjonsrett. En lov for arkivverket vil stå sterkere enn et "opprenset" regelverk. En lov vil også gjøre at vi står ster-

kere overfor kommunale instanser. Loven bør også omfatte inspeksjonsrett overfor institusjoner som oppbevarer privatarkiver. Loven bør være en fullmaktslov, som angir rammene for arkivverkets ansvarsområde og myndighetsområde, men slik at Riksarkivaren får fullmakt til å utforme de nærmere bestemmelser.

Skivenes mente en lov ville være en oppvurdering av arkivarbeidet. En lov må føre til at kommunene og de enkelte etater må utnevne en arkivansvarlig. Dette vil føre til at mer arbeid blir satt i gang, og at noen vil arbeide for å få ressurser.

Frøholm mente en lov burde inneholde rett til å kreve tilbake offentlige dokumenter som er kommet i privat eie. En lov bør også gi sterkere autoritet overfor arkivskaperne.

Hamre konstaterte at alle ønsket en arkivlov. Men hva skjer når vi går fra hverandre nå? Mannsåker svarte til dette at arkivverket selv kan ta opp dette med departementet. Han mente imidlertid man burde vente med dette til Rasjonaliseringsdirektoratets prosjekt og Furre-utvalget er ferdig med sitt arbeid. Sirevåg og Hals opplyste at disse utvalgene blir ferdige med iallfall de viktigste konklusjoner i løpet av høsten. Begge så de som ønskelig at det utvalget som skal vurdere arkivverkets struktur, tar opp behovet for arkivlov.

Repstad mente også at det skulle være tilstrekkelig grunnlag til å underbygge behovet for en lov.

Hamre etterlyste et organ som kan holde slike saker varme.

Olstad konkluderte med at det så ut til å være enighet om behovet for en arkivlov. Diskusjonen kan fortsette i Arkivposten.

GENERALFORSAMLING

laurdag 5. juni

Referat fra generalforsamlingen 5/6-1982.

Dagsorden ble endret slik at pkt. 5 (valg av nytt styre) kom etter pkt. 6 om oppretting av Norsk arkivforening. Den nye dagsorden var da

- 1 Valg av referent
- 2 Valg av møteleder
- 3 Valg av 3 representanter til å underskrive referatet
- 4 Melding fra styret
- 5 Forslag om oppretting av Norsk arkivforening
- 6 Valg på nytt styre
- 7 Eventuelt

Til referent ble valgt K. Geelmuyden, og til møteleder A. Frøholm. Til å underskrive referatet ble valgt B. Fosse, O. Kolsrud og S. Rogstad.

Melding fra styret:

Det ble fortalt at 3 styremøter var tilstrekkelig til forberedelse av den faglige del av seminaret. Telefon ble i stor grad brukt i samarbeidet mellom styremedlemmer i forskjellige institusjoner, særlig til de praktiske forberedelsene. Det har vært hensiktsmessig at 3 av 5 styremedlemmer arbeider ved den institusjon som arrangementet er lagt til. Alle ansatte ved SAT har deltatt i de praktiske forberedelsene. Det ble fremhevet at styrets arbeidskapital har vært en forutsetning for at styrets arbeid kunne gå lettere, og for dekking av utgifter til styremøter m.m. D. Mannsåker ble takket for støtte til styret, og det ble vedtatt å sende en hilsen til den nye riksarkivar J. Herstad.

Forslag om oppretting av Norsk arkivforening: (se vedlegg side):
L. Mykland Marvik innledet med å etterlyse et faglig samlingssted, hvor arkivfaget og den faglige bevissthet kunne styrkes. Men hun hadde også motforestillinger mot en ny arkivforening: Vi har allerede 2 publikasjoner, Norsk arkivforum og Arkivposten, og det norske arkivråd. Kanskje kan disse dekke en del

av det faglige behovet? Men forslaget om en ny arkivforening har en fordel ved at den vil dekke et større publikum, utenfor arkivar-foreningen og utenfor etaten. O. Kolsrud var skeptisk til om et nytt forum vil fungere: Han vil heller at vi setter nytt liv i eksisterende organisasjoner, og bygger videre på Norsk arkivforum. Vi bør også se på den videre utvikling av Arkivseminaret før vi eventuelt danner et nytt organ. Også J. Marthinsen mente at vi bør se på den videre utvikling av Arkivseminaret før vi vurderer et nytt organ: Ved å endre seminarets § 1 vil seminaret kunne påta seg nye oppgaver. H. Hamre etterlyste et forum som kunne gi bedre kontinuitet, og som kunne følge opp saker også i tiden mellom seminarene. I stedet for å vente bør vi til seminaret 1984 få utarbeidet alternativer til organisasjon og arbeidsområde for en ny arkivforening som kan være et forum for alle grupper i etaten. L. Repstad fremhevet at dersom en ny forening skulle bli dannet må alle innen arkivverket automatisk være medlemmer. Det ville være utifredsstillende dersom den enkelte selv må foreta innmelding. A. Svalestuen delte Kolsruds skepsis til en ny forening: Forslaget kan utredes, men vi bør heller satse på å gi de eksisterende organisasjoner mer mening og innhold, særlig ved utbygging av Norsk arkivforum. Byarkivar Skivenes ønsket en organisasjon som omfatter mer enn arkivverket: Den største veksten skjer i den kommunale og fylkeskommunale sektor. En organisasjon som også omfatter personer utenfor det statlige arkivverket vil dekke et behov og kan gi flere faglige impulser. E. Bjørkvik som var skeptisk til en ny forening, mente at Norsk arkivforum og Norsk arkivråd kan utbygges til å dekke behovet for et faglig organ både i perioden mellom seminarene og for de utenfor etaten som arbeider med arkiv. På spørsmål fra L. Mykland Marvik opplyste O. Kolsrud at Norsk arkivforum ikke er seminarets organ, men fremdeles er tilknyttet Arkivarforeningen. Kommunearkivar E. Paasche opplyser at det på den kommunale sektor foregår en liknende diskusjon om en faglig forening, men at man der venter på et utspill fra arkivverket. T. Sirevåg minner om at der i Norsk arkivforum 1980 er inntatt en utredning som forteller om mulighetene for en mer jevn virksomhet for arkivseminaret. Før

avstemning ble det diskutert hvem som hadde stemmerett i generalforsamlingen. H.Hamres forslag om et utvalg til forberedelse av en arkivforening fikk 9 stemmer og ble forkastet. Følgende forslag fra J. Marthinsen ble vedtatt med klart flertall:

"Generalforsamlingen oppfordrer det nye styret til å vurdere Marvik - Hamre - Næss - forslaget og eventuelt utarbeide forslag til endringer i § 1 slik at Norsk arkivseminar kan utvide sin virksomhet ut over periodiske seminarer. Forholdet til Norsk arkivråd vurderes".

Valg på nytt styre:

Det ble opplyst at Gjerdåker (SAT) og Myking (SAB) i 1980 ble valgt for 2 perioder. Styret ønsket medlemmer fra alle stillingsgrupper og fra de to neste arrangørene i det nye styret. Til styremedlemmer ble valgt

1. Aud Pedersen	SAB - teknisk
2. Ranveig Opheim	SAB - kontor
3. Sigrun Øverland	SAS - kontor

Til varamenn ble valgt:

1. B. Fosse	SAB - teknisk
2. K. Geelmuyden	SAB - kontor
3. I. Herland	SAS - kontor

Øverland, Pedersen og deres varamenn ble valgt for 2 perioder. Opheim og hennes varamann ble valgt for en periode.

Ingen saker var meldt under eventuelt. Det ble antatt at neste seminar holdes i Bergen i 1984.

K. Geelmuyden/sign.

Brynjulf Fosse/sign. Ole Kolsrud/sign. Sofie Rogstad/sign.

Til Norsk Arkivseminar.

De avholdte arkivseminarer har vist at det er behov for et felles faglig forum for alle som er ansatt i Arkivverket og som har sitt arbeid i beslektede institusjoner.

Vi mener at det er på tide å vurdere om ikke dette forum burde utvides fra en komite med ansvar for ett bestemt møte til en organisert foreningsvirksomhet basert på medlemskap som kunne favne alle i etaten og eventuelt noe utover denne: En norsk Arkivforening. En slik forening kunne arbeide kontinuerlig og ha ansvar for arkivfaglig virksomhet av mange slag og på mange plan. En slik forening ville kunne holde ulike typer møter, den ville kunne ha ansvar for utgivelse av et faglig informasjonsblad, den ville kunne være en aktiv og nyttig arkivpolitisk støttespiller for arkivinstitusjonene, i det hele fungere på liknende måte som en lang rekke andre faglige foreninger på kultursektoren i landet vårt. Kanskje det egentlig er på høy tid at vi får en Norsk Arkivforening!

Vi ber om at Norsk Arkivseminar oppnevner en komite til å utrede spørsmål om dannelse av en slik forening med sikte på å fremkomme med forslag til lover i løpet av 1982. Utkastet vil eventuelt kunne sendes alle ansatte i Arkivverket og andre som har fått adgang til å møte på de norske arkivseminarer. Foreningen kan da eventuelt dannes i løpet av 1983 og overta ansvaret for det påfølgende arkivseminar.

Dette initiativet bør kunne tas opp til foreberedende drøftinger på de norske arkivdagene i juni 1982.

Liv Mykland Marvik
Liv Mykland Marvik

Harald Hamre
Harald Hamre

Hans Eyvind Næss
Hans Eyvind Næss

Her ser eg fagre fjord og bygder

1. Her ser eg fagre fjord og bygder
som mange gamle kjempor bar.
Men trass i deira store dygder
var ingen av dei arkivar.
2. Dei ord dei til oss hava skrive
har deira ættmenn somla vekk.
Det synest som det galdt å rive
sundt alt som skrive var med blekk.
3. I myrket villa tidt me rava
og leita etter tapte ord.
Det vart vår vonde lott å grava
i attgrodde og gløynde spor.

Alf Kiil
fritt etter Aasmund Olavsson Vinje

A R K I V H Y M N E

Mel.: Integer vitae

Ånd ifra opphav ble ved ordet tolket.
 Ristet i runer bar det bud til folket.
 Saga ble skrevet.
 Budskap brakt med brevet.
 Varig stod vitnefast prov.

Samfunn ble stiftet, skapt av menn og makter,
 grunnlagt på lover og på rikets akter.
 Greker og romer
 gjemte de diplomer
 dypt i arkivenes hvelv.

Oss ble det eslet ordets vakt å være
 - byrde som burde være lett å bære.
 Custos librorum,
 amicus scriptorum:
 nevnes et noblere navn?

Størst var vår fagnad når vi først forstod det:
 at vår Arkivånd har et Janushode.
 Mangt kan det si oss.
 Gavmild kan det gi oss
 innsyn i ættenes gang.

Smålatne var vi stundom, men vårt yrke
 skulle ha gitt oss selvrespekt og styrke.
 Fortidens stemmer,
 ordene vi gjemmer,
 fremtidens frøkorn er de.

Alf Kiil

SEMINARDELTAARAR:Riksarkivet

Barlaup, Ola
Borchgrevink, Reidunn Groll
Brennhovd, Anne
Eken, Thorsten
Hals, Anne
Hesselberg-Wang, Nina
Husby, Hanne Kari
Kolsrud, Ole
Krokmoen, Jon
Ketilsson, Solveig
Larsen, Bjørg
Madsen, Per
Mangset, Dag
Mannsaker, Dagfinn
Marthinsen, Jørgen H.
Møller, Tor Thrane
Oppegaard, Liv
Pedersen, Henry
Sager, Britt
Sirevåg, Trond
Skistad, Knut
Solheim, Bitte
Svælestuen, Andres
Waadeland, Ragni
Øhlkers, Eva

Statsarkivet i Oslo

Eikeland, Wenche Junker
Martol, Ellen Elster
Rabben, Alf

Sandberg, Per-Øivind m/frue

Statsarkivet i Hamar

Engstad, Else
Gulbrandsen, Bjarne
Olstad, Ester
Olstad, Jan H.
Paulsen, Magnhild

Statsarkivet i Kristiansand

Hodne, Kåre Oddleif
Mykland, Jenny
Repstad, Laurits
Skomedal, Sigrid
Try, Hans
Westergren, Harry

Aust-Agder-Arkivet

Marvik, Liv Mykland
Masdalen, Kjell-O.

Statsarkivet i Stavanger

Bols, Kjell
Dybfest, Vera
Eide, Solbjørg
Hamre, Harald
Herland, Ingrid
Johannessen, Bernhard
Johansen, Kari Anne
Jåsund, Anne Karin
Risa, Lisabet
Øksnevad, Eli

Øverland, Sigrun

Interkommunalt arkiv i Rogaland

Holta, Nils
Kleppa, Hermund
Rege, Magne

Statsarkivet i Bergen

Egholm, Øydis
Fosse, B.
Geelmuyden, Knut
Johannessen, Mona
Johannessen, Reidar
Michelsen, Georg
Mjelstad, Johanne
Myking, John Ragnar
Myrvold, Tom
Nysæter, Egil
Opheim, Ranveig
Pedersen, Aud
Øen, Frank
Øvrebø, Egil

Statsarkivet i Trondheim

Ejørkvik, Eilert
Bugen, Turid Norbye
Bue, H.
Bull, Ida
Ekle, T.
Egseth, John
Frøholm, Anders
Gjerdåker, Brynjulv
Hals, Harald

Haugseth, Grethe
Jacobsen, Elin
Lindreitli, Wenche
Remseth, Kari
Rugelsjøen, Bjørg
Aalberg, Kari

Statsarkivkontoret i Tromsø

Larsen, Tor L.

Norsk Privatarkivinstitutt

Flobakk, Annbjørg
Olsen, Kåre
Rikheim, Brita
Rogstad, Sofie

Andre

Johnsen, Bodil Wold, byarkivar i Stavanger
Paasche, E., kommunearkivar i Trondheim
Skivenes, Arne, byarkivar i Bergen
Kiil, Alf m/frue

